FRIA LEKAR.

ANVISNING TILL SKOLANS TJENST

PÅ OFFENTLIGT UPPDRAG

UTARBETAD

AF

L. M. TÖRNGREN,

[illegible]

22900069236

Till
Herr H. Liedbeck
vänskapsfullt
från
Författaren.

Edgar F. Cyriax

FRIA LEKAR.

ANVISNING TILL SKOLANS TJENST

PÅ OFFENTLIGT UPPDRAG

UTARBETAD

AF

L. M. TÖRNGREN,
KAPTEN VID K. FLOTTAN; LÄRARE VID K. GYMN. CENTRAL-INSTITUTET.

STOCKHOLM, 1879.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.
KONGL. BOKTRYCKARE.

Om kroppsöfningarna i Englands skolor.

Man har ansett lämpligt att inleda denna uppsats med en kort redogörelse för den fria leken och dermed i sammanhang stående förhållanden i Englands skolor.

Det finnes väl intet folk med så allmänt utprägladt nationelt väsende som det engelska. Så är ock förhållandet med dess institutioner och icke minst med dess allmänna skolor *(public schools)*. Dessa, ehuru i väsentliga stycken ofta olika hvarandra, äro likväl alla utan undantag från början till slut nationela, äfven om de såsom t. ex. *S:t Pauls skola* i London redan från början af sin tillvaro (1509) icke göra skilnad på nationalitet i och för inträde. De hafva alla sin tradition, gammal eller ung, men alltid vårdad med samma misstänksamma ömhet. Understundom är det en testators vilja, som genom århundraden i grundväsentliga delar varit och är bestämmande, eller hafva äfven plägseder och bruk af andra orsaker tryckt sin stämpel på dem. Detta hindrar likväl icke, att framstående pedagoger under olika tider hafva förstått att i den tradi-

tionela väfnaden på ett lyckligt sätt infläta sina idéer.

Men den engelska skolan har också hela menniskans (engelsmannens) fullständiga daning till mål. Alla skolor hafva icke samma undervisningsplan eller lika fordringar i samma ämnen, oaktadt de bereda sin ungdom så väl för universiteten som för allmänna lifvet. Valfriheten är i många skolor ganska stor, och allmän i afseende på de moderna språken. Lästimmarna på dagen vexla från fyra till sex. I senare fallet är hemarbetet eller förberedelsen till den kommande dagen uppskattadt till en timme för de lägre klasserna och två timmar för de högre. Det är egentligen i de större städernas skolor, som så stort timantal som sex förekommer. I den tryckta underrättelse, som från skolan utlemnas till allmänheten, uppmanas föräldrarna att iakttaga, huru det förhåller sig med deras barn i afseende å hemarbetet, samt att rådgöra med skolans rektor (headmaster), i fall förhållandet skulle vara annorlunda än det här uppgifna. En lektions längd utgör icke alltid en timme, men stundom mera. Lästimmarna åtskiljas genom längre och kortare uppehåll, som vanligen användas till lek på skolgården, hvilken dertill är ordnad. Dessa uppehåll inträffa icke samtidigt för alla klasser. Tiden för arbetet är fördelad på för- och eftermiddag äfven i Londons skolor, ehuru middagsuppehållet der måste vara jemförelsevis kort, på grund af de långa afstånd, som många af ungdomen hafva

mellan skola och hem. Det är tydligt, att de stora afstånden måste hafva stort inflytande på tidsindelningen. — Der har skolan i dess ställe inrättat sig så, att de utaf barnen, som på grund af vägens längd icke kunna begifva sig hem under middagsrasten, få mot ett öfverenskommet lågt pris äta sin middag i skolan, hvilket sker omkring kl. 1. Detta gäller om de skolor, som icke äro internater eller sådana som jemte sina helpensionärer äfven mottaga annan skolsökande ungdom. En stor del af denna ungdom färdas dagligen till och från skolan på jernväg, hvartill man söker att bereda dem någon nedsättning i pris.

De större skolorna äro i allmänhet förlagda invid en mindre stad, eller t. o. m. på landet. Ungdomen bor hos lärarne, som mot en bestämd afgift emottaga dem i inackordering (boarding) och hafva sålunda iklädt sig både lärares och målsmäns skyldigheter. Antalet af sålunda inneboende ungdom vexlar ganska mycket och afgiften bestämmes till en viss grad deraf. Det betalas mindre i ett stort än ett litet hus. Stora hus räkna ända till 40 st., stundom ända till 100, då de mindre endast hafva 8—12 st. Dessa skolhem bära lärarnes namn. Det är en stark esprit de corps inom dessa skolfamiljer. För hvarje hem utses en *captain*, en af de äldste. Han är läraren (*master of the house)* ansvarig för ordning o. s. v. samt åtlydes ovilkorligen af alla kamraterna. Hustukten är sträng och den

största noggrannhet iakttages med afseende å tiderna. Efter solnedgång eller skymning få icke de unge vistas utomhus. Det tidigaste de på denna grund måste vara inne är kl. half 6 e. m. vintertid, och det senaste de få vara ute är kl. half 9 e. m. sommartid. Stundom finnas gästrum i dessa hus, och en f. d. lärjunge är der alltid en gerna sedd gäst. Två till tre dagar i veckan äro till hälften lediga (*half holidays*). Dessa tillbringas till största delen på lekplatserna. En eller två dagar i månaden äro helt och hållet fria (*holidays*). De gamla helgedagarna äro somligstädes också fridagar, stundom med en timmes läsning, nämligen den första. Drottningens och prinsen of Wales' födelsedagar äro fria dagar. Tillfälliga fridagar inträffa vid en skola, om en af dess förre lärjungar på något utomordentligt sätt utmärkt sig, vare sig såsom redan utkommen i allmänna värf, eller vid universiteten. Hela lärotiden på året uppgår till 38—40 veckor, fördelade på tre terminer. Mellanterminerna infalla omkring 6 veckor i Augusti och September, 5 veckor vid jul och 3 veckor vid påsk.

I den engelska skolan lägges synnerlig vigt på ordning och disciplin, men en sådan disciplin som äfven ställer de största fordringar på läraren, hvilket ingalunda lägger hinder i vägen för ett förtroligt förhållande mellan lärare och lärjunge. Det gör ett angenämt intryck att se, huru obesväradt och vänligt förhållandet är mellan lärare och skolungdom. Den unge gossen eller yng-

lingen är fullkomligt aktningsfull utan att visa tvång eller tafatthet i sitt umgänge eller samtal med läraren. Den bekante preussiske skolmannen L. Wiese yttrar i Deutsche Briefe über englische Erziehung: "Disciplinen i de engelska skolorna bedömes mycket olika; hon är icke så sträng som hos oss, vare sig inom eller utom skolan". Han fortsätter på annat ställe: "I allmänhet verkar den engelska skoldisciplinen på sitt vis förträffligt, såsom ungt folks hållning visar i det offentliga lifvet". Han framhåller detta under jemförelse med motsvarande förhållande i Tyskland, och kommer derunder att omnämna förbudet att röka tobak, hvaremot öfverträdelser mycket sällan förekomma i de engelska skolorna. Han gör äfven den iakttagelsen, att glasögon äro i England lika sällsynta som allmänna i Tyskland.

Äfven på den yttre ordningen lägges synnerlig vigt; och allting skall utföras på derför bestämd tid och plats. Sålunda får lek eller öfver hufvud taget ingenting, som kan gifva utseende af brist på vördnad eller allvar, förekomma inom sjelfva skolhuset. Särskilda påbud härom finnas anslagna tillsamman med andra tillkännagifvanden på dertill utsedd plats. Följande anslag är afskrifvet i förstugan i *The London University College School*:

At Change of Class

Keep the right hand to the wall.

It is forbidden

(at all times)

To play, run, shout, spit, whistle, eat luncheon, make a litter or scrible on the walls or furniture in the classrooms or in the passages.

Man låter ynglingen sjelf snart försöka och pröfva sitt begär efter sjelfständighet med dertill hörande ansvar, hvarföre man icke heller bjuder till att allt för inqvisitoriskt utforska en ungdoms inre. Lärare och uppfostrare förutsätta icke annat än att lärjungen talar sanning, "öfvertygade att misstro demoraliserar". Förut åberopade författare anmärker ock, att detta verkar mycket välgörande för sanningskärleken. Han förutsätter visserligen, att äfven engelska gossar vid lägligt tillfälle begagna sig af en och annan nödlögn, men antager likväl, att större delen af dem anser det för ovärdigt att af feghet säga en osanning.

Kamratskapet intager en vigtig plats i dessa uppfostringsanstalter. De äldre gossarne taga hand om de yngre; men i det samlif, som uppstår genom detta ömsesidiga förhållande mellan skolungdomen, skönjer man head-master's och lärares ordnande inflytande, som alltid går ut på att uppehålla traditionen inom skolan, men också att dermed leda och utveckla dess framtid. Vid Harrow gäller: om en känd skolordning våldföres i närvaro af en yngling ur högsta klassen (*sixth form*), så anses han både af lärare och af skolan i mycket högre grad skyldig, än om han hade varit i den näst högsta klassen o. s. v. Det lär ock vara exempellöst, att icke den yngre

klassen ser upp till den näst högre; och numera anser man den gamla skolpenalismen, som i Englands skolor har firat gyllene dagar, förbytt till ett värdigt och förtroendefullt umgänge mellan äldre och yngre.

Det är ett tolereradt bruk i de engelska skolorna att en gång före afgången derifrån någonstädes inrista sitt namn på väggar eller pelare. I de större skolorna finner man namnen från olika tider på landets yppersta män, hvilka derigenom sjelfva redan tidigt hafva öfverlemnat detta åt efterverlden. Hvarje skola bevarar med synnerlig omsorg minnet af sina barn; och afgångne elever äro ytterligt erkänsamme mot henne. Man ser ofta i skrift, huru den ene eller andre kallas för son af den eller den skolan. En författare ger sina tankar öfver dessa namnfylda väggar sålunda luft: — — — ”Wykehamisterna*) må gerna med stolthet visa på namnen af dessa store och gode män, hvilka hafva hört tacksägelsen och sett — nej bott inom dessa heliga väggar, som genom Guds nåd hafva stått nära fem hundra år, hvarunder den regerande dynastien har blifvit ombytt fem gånger, och den af landet faststälda religionen måst tre gånger underkastas förändring ... Det finnes en gemensamhet i intressen, ett ömsesidigt, ett hemligt frimureri, en enighet i språk och talesätt mellan alla, som hafva suttit i samma skola, knäböjt i samma kapell, lekt cricket eller

*) Efter William of Wykeham, Biskop af Winchester, stiftare af Winchester's skola och The New College i Oxford (1393).

fotboll på samma fält och äng, badat i samma flod, — — — mellan dem som med oro och gossens hänryckning hafva afvaktat och gladt sig öfver den vid Lord's *) vunna dagen öfver Eton eller Harrow, — — — för ung och gammal, den som lyckats eller misslyckats, *här* är den hemmets medelpunkt af det stora broderskapet, hvars gemensamma ära är namnet Wykehamist".

Den i England så värderade och ansedda fria (men strängt regelbundna) leken bidrager i väsentlig mån att befordra och utbilda kamratskapet. Det gemensamma ansvaret i motgången så väl som den stora tillfredsställelsen af framgången förena personligheterna med hvarandra och med skolan för hela lifvet. Engelsmannen tillhör för all framtid den skola, som har uppfostrat honom; och många fruktbärande donationer hafva varit en följd af detta förhållande.

På lekplatsen äro alla fria till val och utförande af de i England förekommande lekarna. Lekarna äro visserligen många, men alla äro icke i allmänt bruk. De vanliga och mest förekommande äro: *Fives* (bollspel mot vägg). Påminner om vägg-pärk. Bollen slås med ett bollträ, men stundom med handen. *Racket* (bollspel inne i ett dertill särskildt bygdt hus), *Football* (äfven något känd i Sverige), *Cricket* (det största och mest ansedda spelet), *Rounders* (ett bollspel der bollen slås på snarlikt sätt som hos oss), *Quoits*

*) Cricket-ground i London, på hvilken en mängd offentliga täflingar årligen försiggå.

(liknande "varpa"), *Hare och hund*, *Boxning*, *Kapprodd* (står såsom kroppsöfning täflande med Cricket), *Simning*. Äfven förekommer *gymnastik*, ehuru obetydligt och efter tyskt mönster, *fäktning*, *huggning* med käpp *(single sticks)*, samt dessutom *målskjutning* och *militär-exercis*. — Ehuru undervisningen ständigt är föremål för förbättring så väl i afseende på metod som ämnen, om än man icke gör samma bemödanden som i Tyskland att harmonisera densamma, så märkes intet tecken till, att lifaktigheten för de fria lekarna skulle vara mindre än fordom.

Man lägger mångenstädes äfven stor vigt på handtverksarbeten; t. ex. vid Harrow finnes till en ganska utsträckt byggnad en undervåning, som är inredd till verkstad med de mest olika verktyg och maskiner; vid artilleri-kadettskolan i Woolwich finnes en storartad verkstadssal, der maskinerna sättas i gång medelst ånga. För att gifva något begrepp om, hvilka ansträngningar man gör vid de engelska skolorna för att tillräckligt tillgodose ungdomens behof af rörelse och kroppsarbete inne så väl som i fria luften, må anföras, huru Harrow är utrustadt för detta ändamål. Der finnas två stora cricketplatser, en stor plats för *football*, ett "Gymnasium" (gymnastiksal), ett hus för *racket (racket-court)*, en verkstad, en mindre sal för fäktning, en gräfd stor bassin för badning och simning, betydligt större än de inbygda bassiner vi äro vana att se hemma hos oss, samt slutligen strax invid skol-

huset en plats, der de ynglingar, som icke i godo kunna komma öfverens med hvarandra, få i knytnäfkamp afslipa sina ojemnheter. Härtill kommer såsom öfverallt den närmaste skolgården, med en täckt del för vistandet ute under dåligt väder. Denna skola står ingalunda ensam med en sådan utrustning. Vid *Eton* finnas icke mindre än fem stora lekplaner för cricket och fotboll samt en stor park med vördnadsvärda gamla träd, tvenne egna områden vid floden för simöfningar, båtar af olika konstruktioner i mängd o. s. v., men man beklagar sig öfver, att medlen ännu icke räckt till byggande af ett "Gymnasium". *Wellington College* är äfven rikligt försedt i denna väg. Skolan är bygd på en ofruktbar ljunghed. Den omgifver sig nu med en vacker furuskog, som innesluter dess ungdoms gröna tummelplatser. *)

---

*) Det som här blifvit sagdt om Englands *public schools* (endowed schools) gäller till en viss grad äfven om dess andra skolor: deras folkskolor *(board schools)*, fattigskolor *(ragged schools)*, förbättringsanstalter *(reformatory* och *industrial schools)* o. s. v. Öfverallt bemödar man sig att skaffa lekplatser, ehuru det är svårt att inom trånga städer få dem stora nog invid skolan, men alltid finnes någon om än liten plats dertill afsedd. Folkskolorna (board schools) hafva uppstått med utomordentlig hastighet. Mellan 5—13 år äro alla barn skolskyldiga, men äfven före 5 år, t o. m. vid 3 års ålder mottagas barnen i skolan, och dessa bilda de s. k. *infant schools.* Man kom neml. snart under fund med, att om de större barnen skulle komma i skolan, så måste man äfven taga de små. I dessa småskolor tillämpas Kindergarten-systemet. Ännu har den tvungna skolgången varat för kort tid i England (den är påbuden sedan 1870), att man deraf skulle kunna tydligt se resultaterna; men den första oviljan deremot från folkets sida är fullkomligt bruten.

Lekarna hafva sannolikt under de sista femtio åren utvecklat sig i ganska betydlig grad både till fullkomlighet hos dem sjelfva och en utomordentlig färdighet hos ungdomen och folket i allmänhet. I många skolor, der lärjungeantalet betydligt vuxit öfver den ursprungliga anläggningen, anskaffar man nya eller utvidgar man de gamla lekplatserna äfven med utomordentliga kostnader. Den tid, som hufvudsakligen användes för lekars öfvande, är tiden mellan lästimmarna (på sjelfva skolgården), samt efter läsningens slut på för- och eftermiddagen. På tiden mellan timmarna medhinnas inga fullständigt ordnade lekar. Då uppöfvas sjelfva färdigheten (*practising*) så mycket den korta tiden medgifver. Utrymmet på gården är litet, men för att icke lägga något band på de unges begär till kraftyttringar, äro alla för bollar åtkomliga fönster utvändigt försedda med ett fint jerntrådnät. — De fria eftermid-

---

I Elementarskolorna för flickor (också en mycket ung institution) söker man att tillämpa allt, som man anser skola befordra helsa, ordning och en praktisk utbildning. Undervisningen liknar elementarskolans äfven på den klassiska linien, men den unga flickans framtida verksamhet lemnas icke ur sigte. I "*North London Collegiate School for Girls*" inrättades 1876 en kurs i kokkonsten. Denna kurs upptog 12 praktiska lektioner, hvardera på två timmar. I flickskolorna har man infört gymnastik. I London har en läkare, D:r Roth, gjort ganska stora bemödanden att der få den svenska metoden tillämpad, men ännu sannolikt med föga framgång. Utvecklingen står på detta område icke högt i England. I folkskolan är införd ett slags exercis efter arméens reglementen, men detta klandras mycket. I de gossskolor, der man finner gymnastik, är den mest efter tyskt äldre mönster, och består hufvudsakligen af rörelser på "reck" och "barr", hvilka redskap särdeles lämpa sig för kraft- och konstframställningar, men icke för öfning af en skola eller ett flertal.

dagarna och de hela fridagarna användas till stora partiers ordnande och fullföljande. Täflingar mellan olika partier tagna ur de olika "husen" (skolhemmen) eller ur andra flockar förekomma företrädesvis på dessa dagar. Lärare och befolkningen i trakten visa dessa täflingar den största uppmärksamhet. Förutom dessa täflingar inom skolan, s. k. *house-games*, förekomma årligen täflingar mellan olika skolor, eller mellan skolan och dess forne lärjungar *(young and old)*, eller mellan skolan och någon s. k. bollklubb. Deltagarne i dem mötas antingen på neutralt område eller turvis på hvarandras lekplatser. Den skolas "elfva" (deltagarne i ett cricketspel äro elfva på hvardera sidan), hvilkas tur det är att uppträda vid täflan på en annan skolas lekplats, förplägas af den senare skolans autoriteter. Dessa täflingar höra till årets största händelser vid skolan, och deltagandet derför är allmänt, hvarför de ock kunna betraktas såsom nationela spel. Hvad anseende man ger dem, kunna flera egendomliga förhållanden tydliggöra. Så t. ex. afslutas den s. k. *season* i London först vid tidpunkten för den *Cricket-match*, som på sommaren eger rum mellan *Eton's* och *Harrow's* skolor. Förr än denna täflan är öfver, lemnar icke den förnäma verlden London. Huru beskrifningarna på dagen för kapprodden mellan Oxford och Cambridge göra sin rund genom olika länders tidningar, derom kunna våra egna bära vittne. Engelska tidningar hafva deröfver

längre noggranna uppsatser, upptagande de båda båtarnas vexlande förhållande under färden o. s. v., samt namnen på alla de täflande, en statistik öfver föregående täflingar m. m. Sammaledes förhåller det sig med de större täflingarna i Cricket. Med telegraf och post afsändes fortast möjligt underrättelsen åt alla håll, och mången gammal man, *Etonianare*, *Harrowianare*, *Rugbyanare*, *Winchesterianare* (Wykehamist) eller från hvilken skola som helst fröjdas med sin uppfostringsanstalt öfver en lycklig utgång eller ett med heder bestått prof. Syskon och anhöriga i olika orter, äfven i de mest aflägsna länder, fröjdas vid dessa underrättelser öfver de sinas framgång. — Man hör uppgifvas, att olika lekar skola vara obligatoriska vid den ena och andra skolan. Vid förfrågan härom på ort och ställe kan det hända, att en för sjelfva saken mest ifrande *Master* icke derpå kan lemna besked, utan att tillkalla en af gossarne. Denne upplyser, att *football* är tvunget om vintern, och möjligen att *cricket* är tvunget om sommaren, men likväl endast såsom *House-games;* d. v. s. hvarje skolhem kan när som helst utmana ett annat dylikt, som måste vara beredt att upptaga utmaningen, och med heder gå igenom densamma. "Hemmets" eller den gemensamma hedern är hvars och ens enskilda, derför är det en pligt för en hvar att öfva sig i de förekommande spelen. Tvånget blir väl så starkt härigenom, i synnerhet som head-master och lärare uppmuntra lekarna, som

hafva häfden för sig. Men man hör ock, att det vid en och annan skola fordras läkares intyg, i och för befrielse från fotboll vintertiden och cricket under sommaren. Den fria leken är i England att anse såsom en institution, hvilken likt mycket annat hufvudsakligast hvilar på gammal häfd.

Man skulle möjligen tro, att denna fördelning i partier, som täflande uppträda mot hvarandra, skulle frammana motvilja mellan motståndarne. Förhållandet är emellertid motsatt. Gamle män, som aldrig utan tvång åsidosätta ett tillfälle att närvara vid sin skolas *match*, uraktlåta icke att sin vana trogna uppmuntra hvarje förtjenstfullt bemödande, från hvilken sida det vara må. — Den första *offentliga* täflan mellan skolor uppgifves hafva egt rum mellan Winchester's och Harrow's skolor (1825). Af de båda ledarne *(captains)* vid detta tillfälle blef den ene *Canon of Westminster* och den andre *biskop af S:t Andrew*. Täflingen gälde cricket. Disciplinen i denna manliga lek och den förtröstan, som den ene deri måste sätta till den andre, öfva ett förträffligt inflytande på den växande ungdomen. Det blir derigenom tydligt för en hvar, att han verkar för ett gemensamt och icke ett enskildt syfte, ehuru han väl känner tyngden af sitt personliga ansvar, hvilket framtvingar de vackraste ansträngningar. Ingen enskild vinner spelet, utan de elfva vinna det, och de vinna det för sin skola. Ofta är det ledarens, *the captain's*, omdömesförmåga, som vänder lyckan. Detta veta alla, ty de hafva utvalt

den som de anse för den bäste bland sig, och derför följa de hans minsta vink. Ledaren för skolans elfva, *the captain of eleven*, som han kallas, är den yppersta af ungdomen, och ingen ställes högre än han, utom vid de skolor der äfven båtrodd öfvas, hvarest ledaren, *the captain of eight* (båtbesättningen utgöres af 8 man) anses stå främst.

I allmänhet söka alla ur den högsta klassen att i någon kroppsöfning eller färdighet stå främst; förutom i de omnämnda större lekarna, t. ex. i målskjutning eller andra militära öfningar. Såsom sådana äro de *captains*, hvar och en på sitt område, samt stå högt i aktning bland sina klasskamrater. Men äfven utan dylik utmärkelse äro den högre klassens ynglingar öfverordnade, och det *fordras* af dem, att de skola förstå att bära upp sin ställning. Detta hör till gentlemannaskapet, hvartill engelsmannen tidigt öfvas.

Det har blifvit omnämndt, att olika lekar hafva sina olika tider. Hvarje sådan tid, kallad *season*, slutar och börjar vanligen med en *match*. En *Cricket-match* är ett storartadt skådespel äfven för en i spelets gång fullkomligt oinvigd, och det ådrager sig alltid en stor mängd åskådare. Ingenstädes ser man en boll handterad med sådan säkerhet, kraft och beräkning, och hvilken spänd uppmärksamhet fordras det icke af alla ute på fältet, och hvilken ytterlig snabbhet för att i tid möta bollen, eller upphinna honom vid nedslaget, i fall ingen varit till hands. — I förhållande till de bollar, som vid andra spel användas, är cricket-

bollen mycket hård, och derigenom att han kastas och slås med en utomordentlig kraft, kan han åstadkomma stor skada. Man fordrar af ett cricketfält *(cricket-ground)* en jemn och plan yta, så mycket möjligt är närmande sig biljardbordets egenskaper. En mindre sten eller annan hård kropp, hvarpå bollen studsar, skulle kunna gifva deråt en falsk rigtning, omöjlig att beräkna och derför farlig till sina följder, i fall han träffade en ömtålig kroppsdel. Engelska författare i ämnet uppgifva, att ingen blifvit omedelbart dödad af cricketbollen, men "att det varit mycket nära". — Så väl den som slår bollen som den som skall uppfånga honom äro försedda med benskenor med stoppning emellan, och den senare har äfven handskar. — Stundom händer, att en *Cricket-match* icke hinner afslutas på den utsatta dagen. I sådan händelse fortsättes det dagen derpå.

Cricket-season börjar på våren, när *Football-season* slutar. Det förres tid är sommaren, det senares är vintern. Äfven fot-boll medför sina vådor. Det berättas utan förbehåll vid hvilken skola som helst, att ett eller annat nyckelben knäckes; en vrickning, arm- eller benbrott o. s. v. förekomma under nästan hvarje *football-season*. Men man fäster sig icke dervid. I England finner man det gamla ordspråket "den, som ger sig i leken, får leken tåla" tillämpadt i ytterlig konseqvens.

Cricket-season vid en skola börjar med en match mellan dess lärares *elfva* och skolans *elfva*. (Det

är en betecknande omständighet, att i England nästan hvilken korporation som helst har sina *elfva*, hvilka äro redo att upptaga handsken, hvarifrån han än skulle komma.) Dessutom förekomma de redan omnämnda s. k. *house-games* en gång i veckan eller hvar fjortonde dag. Detta är en täfling mellan de olika skolhemmen (den ungdom, som bebor samma hus), eller mellan ett sådant hus och skolans *elfva*, i fall det är fråga om cricket, samt de *sexton* eller *tjugo*, då det gäller fotboll. Hvarje mera anmärkningsvärd dag upptages äfven af ett bollspel el. dyl. Så t. ex. på skolans *Speech-day* — den dag då de många och stora stipendier och belöningar af olika slag, hvilka finnas vid hvarje engelsk skola, utdelas — förekommer en täfling på skolans lekplats. Då denna dag är kanske den mest anmärkningsvärda, torde några förhållanden derifrån böra meddelas. Den 16 Juni 1877, en härlig sommardag, afgick ett extratåg från Charing Cross station i London till Wellington College för alla till dess Speech-day inbjudne. Sedan tåget anländt, och alla hunnit väl samlas i skolans stora samlingsrum, efter att af headmaster och lärare hafva blifvit vänligt helsade och emottagna vid skolans stora ingång, började utdelningen af pris, medaljer, stipendier och belöningar af allahanda slag. Derefter följde uppläsning af en och annan af de inlemnade prisskrifterna, samt återgifvande af stycken ur Shakespeare, Sardou och Schiller, (hvar författare på sitt språk), äfvensom af grekiska

och latinska poem; derefter meddelades en lista på de af skolans afgångne lärjungar, som vid universiteten under det akademiska året vunnit utmärkelse. Ceremonien slutade med nationalhymnen. Derefter serverades *luncheon* i ett tätt invid skolan upprest stort tält. Mellan sex och sju hundra personer ansågos dertill inbjudna. Skolungdomen intog sin måltid i sina matsalar. Headmaster the Rev. E. C. Wickham presiderade. Endast två af skolans många guvernörer hade kunnat infinna sig: Earl Granville och Mr Walter M. P. — Åtskilliga skåltal följde, af headmaster för guvernörerna m. fl., af Lord Granville, som i sitt svar berömde skolungdomen för frånvaro af åtbörder vid deklamation, o. s. v. Såsom ett bevis på hvad vigt man lägger på disciplinen, må från tillfället följande tal utaf en af guvernörerna anföras, hvilket ock kan tjena såsom bevis på *headmaster's* ställning till skolan så väl som till guvernörerna. Talet åtföljde skålen för "headmaster's och skolans framtid" och talaren var Mr Walter: "Han kunde göra detta så mycket hjertligare, som han hade känt skolan sedan flera år tillbaka och hade gifvit borgen till henne i sina egna söner. Hvad anginge den styrande magten *(governing body)*, så visste han ganska väl, att ju mindre den blandade sig i saken, desto bättre för head-mastern och disciplinen, som han (headmastern) skulle uppehålla. Uppfostran utan disciplin vore enligt talarens mening att likna vid vältalighet utan framställningsförmåga (expression).

Det vore, fortsatte han, tre ting som man vid uppfostran i synnerhet borde fästa sig vid, neml. i första rummet disciplin, i andra rummet disciplin och slutligen för det tredje disciplin. — Han var mycket tacksam för att skolan var i ett så blomstrande skick, och han hoppades, att hon skulle öfverlefva många af de femtioårs perioder, hvilka några moderna statsmän anse såsom den kortaste tidrymd, inom hvilken grundläggares afsigter kunna hinna utveckla sig till mognad". Sedan biskopen af *Hereford* i korthet tackat å de inbjudnas vägnar och sagt, att alla förenade sig med honom i önskan "*Stet fortuna domus*", så afslutades festen med ett och annat nummer kyrkomusik i kapellet. Derefter besågs sjelfva anstalten, och ett mindre antal gäster voro inbjudna till headmastern i hans trädgård, der kaffe serverades. Genast efter sjelfva festens officiela del skingrade sig allmänheten i olika rigtningar med sina unga anhörige; men de fleste drogo sig upp till lekplatsen, som är stor och rymlig, omgifven, som redan nämndt är, med ung furuskog. Här pågick en *Cricket-match* mellan gamle och nuvarande *Wellingtonians*, hvilken sannolikt icke slutade förr än sent mot aftonen, då de besökande redan voro i London tillbaka. — Det hela gaf ett minnesrikt intryck från ett lyckligt skol-familjelif i stort.

I England är knytnäfkampen *(boxing)* en känd och erkänd öfning. Såsom sådan är boxningen värderad öfverallt, men man har mångenstädes

mycket att invända mot dess tillämpning i allmänna lifvet. Dock går i detta fall gammal häfd framför lagen, så länge åtminstone som den allmänna ordningen icke deraf är hotad. I skolorna öfvas knytnäfkamp enskildt inför en särskild lärare mot extra betalning; förhållandet är liknande vid universiteten. Vid somliga skolor utdelas pris för boxning. Vid Harrow t. ex. finnes en bägare, som tillfaller årets pristagare, men han får endast behålla densamma till nästa års täflan, i fall icke han äfven då skulle vinna. Om han sålunda vinner priset tre år i rad (men derför är föga sannolikhet), då blifver bägaren hans egendom. — I skolorna fördrages knytnäfstrid, då tvistande icke på annat sätt kunna blifva sams. Det har redan blifvit omnämndt, att en särskild plats är anvisad för dessa händelser. Men striden, som försiggår inför nästan hela skolans åsyn, öfvervakas af ett par äldre kamrater, vanligen valda bland *the captains*, som tillse, att allt tillgår ordentligt, samt att kämparne äro hvarandra något så när vuxne. Emellertid, då det icke är tillåtet att föra oljud eller buller i allmänhet, eller att på lekplatsen bete sig ondskefullt, så kan en våldsam och häftig vrede icke genast få komma till utbrott. Härigenom försonas en hel mängd af små tvister utan påföljd omärkligt af sig sjelfva, hvilket icke kan annat än verka välgörande för sämjan i allmänhet samt till ett godt kamratskap. — Uppstår åter verklig fiendskap mellan ett par kamrater och de icke vilja låta

försona sig, då följer deraf en strid af en mycket allvarsam art. Hvar och en har hunnit att noga betänka sig; och striden sker inför kamraterna. För båda de stridande gäller det att visa sig till sin fördel, icke allenast i skicklighet, kraft och vighet utan i sinnesnärvaro, att använda sina krafter i rätta ögonblicket, och framför allt att vara modig. En dylik strid kan således icke få utseende af raseri; de stridande mötas, stötarna gifvas beroende af tillfället, de pareras eller möjligen träffa de, afståndet ökas för en stund, kämparne hemta sig för att mötas på nytt, de blifva allt mera förtrogna med hvarandras stridssätt, stridsplan ombytes och allt hetare blir hvarje anfall. Striden slutar vanligen med, att den ene icke inom en antagen tid å nyo upptager densamma, eller ock att båda äro kroppsligen så uttröttade, att de icke längre kunna nära sin vrede. Den slutar i hvilket fall som helst med ett handslag, och man påstår, att en dylik fejd utplånar allt groll och att vänskapen ofta träder i dess ställe. En dylik händelse är epokgörande i skolans hvardagslif och lärer enligt uppgift förekomma ytterst sällan. Sämjan påstås vara mycket god mellan skolans lärjungar. Rättsbegreppet är i allmänhet oförvilladt hos rätt ledd ungdom, och i fall det skulle förekomma, att en stark yngling skulle af kittslighet kränka en kamrat, som vore för svag att emot honom uppträda i en dylik kamp, så finnes alltid någon eller några, som känna sig manade att träda i den förorättades

plats och upptaga striden. Såsom allmänna regler gälla, att icke annat än till försvar uppträda två eller flera mot en, att icke ovarnad anfalla någon bakifrån, att icke slå någon som redan är slagen till marken, att icke sparkas; dylikt anses för omanligt och förekommer icke mellan engelsk ungdom, äfven om det icke skulle vara allvar utan blott på lek.

Utom dylika här omnämnda lekar förekommer äfven annan s. k. *sport* öfverallt i England och äfven i skolorna, der enskilda pris utdelas för de mest ensidiga färdigheter. Dessa öfningar nå sin höjdpunkt vid en s. k. *sports-day*, på hvilken pristäflingar äro offentligt anordnade. Den engelska ungdomen visar vid detta tillfälle en beundransvärd härdighet och en utomordentlig uthållighet. Men det lider intet tvifvel, att icke mången lofvande yngling dervid anstränger sig långt öfver hvad som är nyttigt, om än intet särskildt fall kan nu uppgifvas. Det är en stor lycka för den engelska uppfostran, att allmänna smaken föredrager de fria lekarna framför dessa öfningar samt att ynglingarne genom lekarna äro nog härdade för att kunna stå ut med dylika ansträngningar. Emellertid uppnå enskilde härigenom en framstående färdighet. Följande uppgift från en *sports-day* vid Artillerikadettskolan i Woolwich den 20 Juni 1877 kan gifva någon föreställning härom. En lysande och mångtalig allmänhet var inbjuden och frikostig *luncheon* serverades i den mycket stora gymnastiksalen.

Täflingarna försiggingo i kastning, längdsprång, höjdsprång, stafsprång, kapplöpningar från 100 yards till en engelsk mils längd med och utan hinder. Det hela slutade med en s. k. *Steeple-chase* på 600 yards längd med flera häckar såsom hinder, och på ett ställe en bred och djup graf bakom en häck.

Första pris för kastning med cricketboll	109 yards.
» » Fritt längdsprång	18 f. 9 t.
» » » höjdsprång	5 f. 3. t.
» » Stafsprång	9 f. 4. t.
» » för kastning af en 24 ℔ kula	30 f. 7½ t.
» » Kapplöpning af 100 yards	10 sek.
» » » » en mil	4 m. 47 sek.

» » Steeple-chase angafs icke tiden, men den förste kom in till mål 20 yards före den närmaste.

Ett par dagar förut hade täfling i simning med dykning försiggått. Prisen voro många och ganska dyrbara. De utdelades omedelbart efter täflingarnas slut.

Frågar man, hvad ögonskenlig inverkan detta uppfostringssätt har på Englands ungdom, så anser jag mig oförbehållsamt kunna svara, att jag aldrig sett vackrare, behagligare, friskare och kraftigare skolungdom än den engelska. Han har helsans rosor, lagom starkt hull, mycken spänstighet och ytterlig snabbhet i rörelse. Dess blick är öppen, lugn och tillkännager så väl sjelfförtröstan som iakttagelseförmåga. Man varseblifver hos den samma redan tidigt en viss beslutsamhet och godt omdöme, och sjelfständig-

hetsbegär framför allt. Genom det myckna vistandet ute på fältet under lekar och andra praktiska förehafvanden erhålles en stor förmåga att handla omedelbart på en yttre af en hvar oberoende anledning. Sålunda komma deras modiga naturer icke att lida brist på utvägar. — Den förut åberopade tyske pedagogen, som säger sig väl känna skuggsidorna af den engelska uppfostran, talar med förkärlek om det fördelaktiga intryck det gjorde på honom att se de engelska skolornas gossar och ynglingar i det fria, "icke i de öfvervägande aristokratiska anstalterna såsom Eton och Harrow, utan äfven på andra ställen hvarest uppblandningen är större. Med ansigtets friska färg, de öppna ögonen, den fasta gången, utan ett spår af förkrympt väsende voro de för mig en vederqvickande bild af blomstrande ungdom". — I afseende på den engelska skolbildningen säger han: "Vi hafva i Tyskland efter våra ordnade skolförhållanden en mycket mera utbredd allmänbildning än man påträffar i England, men der inträffar oftare, att ungt folk, som antingen genom husliga omständigheter eller af sjelfförvållade orsaker blifva efter i sin utveckling, senare, eggade eller gynnade af en beundransvärd viljekraft, förmå att godtgöra det försummade och åstadkomma med egen ansträngning hvad andra icke hafva förmått göra med dem". Vid Harrow tillfrågades jag af en *master*, *C. F. Holmes Esq. M. A.*, hvarthän jag skulle resa från England. På mitt svar: till Tyskland, smålog han och til-

lade: "Ni skall få se, huru man der ser ned på oss. Men det betyder ingenting, ty de hafva i alla fall icke en så lifaktig *(spirited)* ungdom som vi". Jag fann, att han delvis hade rätt i sitt första påstående och fullkomligt i det andra. I de tyska skolor jag har besökt fans ingen *fri* lek. Lekte man i någon skola, så var det under lärares ledning i stället för gymnastik (turnen), som förekommer högst två gånger i veckan. Engelska och amerikanska studenter vid universitetet i Leipzig, samt samma nationers musici vid konservatoriet dersammastädes, uppträdde mot hvarandra i *base-ball.* Detta var den enda *fria* lek, jag såg i Tyskland.

Det har blifvit anfördt, huru en framstående tysk pedagog bedömt allmänbildningen i England jemförd med den i Tyskland, och äfven huru i vissa fall hans jemförelser mellan de båda ländernas skolungdom utfaller till Englands fördel. Här är icke lämpligt att göra någon fullständigare jemförelse mellan svenska och engelska skolförhållanden, men några olikheter må dock ytterligare anföras till det redan sagda. Man finner snart, att en engelsk skolas rektor *(headmaster)* är långt magtfullkomligare så väl med afseende å sin ställning till lärarne som till ungdomen; att de äldre lärarne, de som hafva s. k. "hus" (skolhem), äro lämpliga mellanhänder mellan skolungdomen och rektor, hvilkens absoluta magt derigenom blir förmedlad i afseende på olika individualiter; att undervisningen är mera

koncentrerad på ett fåtal ämnen, samt valfriheten, i synnerhet hvad angår de lefvande språken, betydligt större i de engelska skolorna; att ungdomen der icke är så ansträngd med hemarbete, äfven i de skolor som hafva lika många timmar inför läraren, som fallet är hos oss; icke heller kan ämnesläraren genom sitt ämne öfva på andra ämnens bekostnad ett så öfvervägande inflytande som hos oss; en viss högsta ålder är bestämd på vissa stadier i den engelska skolan, hvilken har ett större inflytande derigenom, att dess ungdom till största delen bor vid densamma, hvarigenom en sund helsas och kroppens kraftigare utveckling bättre kan öfvervakas; till detta mål bidrager förnämligast en ändamålsenlig indelning af dagen med afseende å rekreation och arbete, samt vistandet under rörelse i fria luften, hvartill må läggas bättre vanor med afseende å härdning och lefnadssätt; att lärare i allmänhet genom vana och smak öfva sitt inflytande på ungdomen i denna rigtning. Hvad som i öfrigt är mycket betecknande för Englands skolor är, att alla lärare nästan uteslutande tillhöra en och samma skola och att de der hafva icke allenast sin fullkomliga bergning, utan kunna, åtminstone de äldre, grundlägga ekonomiskt oberoende för sin ålderdom. Detta senare gäller i hög grad om *headmasters*, som på flera ställen hafva inkomster uppgående från två till sex tusen £. En headmaster lemnar också ofta åt skolan stor-

artade minnen, stundom bestående af hela monumentala byggnader.

Om vi skulle företaga oss att införa de engelska lekarna i våra skolor, så skulle vi helt visst misslyckas. De kunde möjligen blifva moderna för en tid; men det modet skulle såsom alltid draga saken med sig i sitt fall. Men vi hafva sedan gammalt egna lekar, som lämpa sig för våra jemförelsevis enkla förhållanden, och de kunna under tidernas lopp utvecklas till hvilken fullkomlighet som helst. Om leken kommer rigtigt in i skolan, så kommer han i sinom tid till universiteten och derifrån tillbaka till skolan. Detta skulle vara för saken den lyckligaste utveckling. Gotlands pärk, spelad med tillräcklig färdighet, skall då troligen bevisa sig vara fullkomligt jemnbördig med engelsmännens cricket. — Det är lätt att förutse, att en sådan utsträckning i afseende på tid, som de fria lekarna hafva i Englands skolor, få de aldrig i våra. Dertill har för det närvarande åtminstone icke ens vår ungdom lust. Men å andra sidan är detta hos oss icke så behöfligt, ty vi hafva ett förträffligt korrektiv i gymnastiken mot så väl stillasittande som öfvervägande läsearbete, samt mot sjukdomsanlag — allt under förutsättning, att gymnastiken tillämpas så som sig bör. Men jemte gymnastiken är det nödvändigt att ungdomen får tillfälle att röra sig ute i fria luften. Luft och solljus äro i synnerhet för de växande en naturnödvändighet. Rörelse derunder efter eget be-

dömande, jemte kamratskapets inflytande och utveckling under den fria leken äro allt för stora krafter vid samhällsmenniskans daning för att kunna åsidosättas. — Stora lekplatser äro hos oss derför nödvändiga vid stora skolor, och i allmänhet för barn, som växa upp i städer. Ögats utbildning fordrar en temligen vid horisont. De som äro vana att iakttaga föremål på långt håll blifva i regeln icke närsynta. — Vi hafva sålunda mycket att taga till förebild i de engelska skolorna, om än icke allt lämpar sig för våra förhållanden. I ett fall i synnerhet kunna de tjena oss till exempel, och det är den nationela rigtning, hvari deras uppfostran går. Må vi göra vår ungdom till lika kraftiga och härdiga svenskar som man i England vill göra sina ynglingar till engelsmän! Det ligger utan tvifvel mycken sanning i Duke of Wellington's yttrande: ”*Englands segrar äro vunna på Eton's och Harrow's lekplatser*”.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Ecklesiastik-Departementet.

Då jag härmed vördsamligen öfverlemnar den mig affordrade beskrifning samt plan för tillämpning af de lekar, hvilka kunna införas vid landets elementarläroverk och annorstädes, och der möjligen vidare utvecklas, så finner jag mig befogad att derförut sammanställa de förhållanden, som enligt min öfvertygelse härpå hafva ett mera väsentligt inflytande.

Den fysiska uppfostran, eller den egentliga helsovården, i uppväxtåren är under nuvarande tillstånd — i allmänhet taladt — nästan uteslutande öfverlemnad åt den spänstighet, hvaraf naturens egen förmåga och skapande kraft är i besittning. Det är en temligen allmän åsigt, att den uppfostran, som en högre civilisation och andra bidragande förhållanden i vårt fädernesland medföra, icke är egnad att ur sina händer lemna mannen i alla afseenden så fullständig och kraftig, som man på grund af vår folkstams framstående egenskaper skulle kunna hafva anledning hoppas. Man har visserligen såsom ett godt tecken för skolan hört framdragas, att de rådande sjukdomsanlagen och deribland allmän svaghet visa sig mindre i skolans öfre klasser; men detta är

enligt en sakkunnig mans utsago endast ett bevis på "den sig utvecklande organismens växande kraft". Att förhållandet i detta afseende är så ofördelaktigt i skolans lägre klasser, torde vara bevis på klemig och dålig vård i hemmen, och till en del bero af ärfda sjukdomsanlag. Den mindre goda vården i hemmen kan icke gerna bero af annat än brist på förstånd eller medel till att sätta en god vilja i verkställighet. — Om förhållandet verkligen är sådant, som det här blifvit antydt, så torde häri ligga svaret på den vigtiga frågan, huruvida skolan hos oss uteslutande bör anses som en läroanstalt eller ock vara en uppfostringsanstalt i ordets vidsträcktaste mening. Skolan måste då å sin sida inrätta sig så, att hon tillgodoser sina skilda åldrars olika fordringar. Hon sluter inom sig tio-åringen så väl som tjugoåringen; bådas behof måste tillfredsställas.

Ett friskt barns verksamhetsbegär gifver sig uttryck i lek. Lekar hafva också sedan äldsta tider ordnat sig sjelfva och hafva likasom sagan gått i arf från slägte till slägte. Der omständigheterna ställa allt för stora hinder i vägen för lekens öfvande, rigtas ungdomens verksamhetsbegär åt annat håll, och den verkliga leken dör ut. Inbillningen blir då allt mera de unges ganska opålitlige vägvisare. Att förhållandet är sådant i vårt land, utgör grundad anledning till icke ringa oro hos hvar och en, som med kärlek blickar upp till våra förfäders hugstora mandom. Återupplifvandet af den sedan gammalt

här i landet öfvade leken är icke så lätt som det synes vara. För att allmänt få den fria leken i gång, måste inflytandet af ofvan vidrörda förhållanden i möjligaste mån undanrödjas. Dertill fordras mångas gemensamma, välvilliga ansträngningar, företrädesvis från skolans målsmäns sida. Dessutom fordras bistånd af de förtroendemän, som hafva kommunens och statens angelägenheter sig uppdragna.

För leken fordras både tid och rum. Om leken skall kunna till något gagn införas och ordnas i skolan, så måste *tid* lemnas dertill på lämplig del af dagen, eller medan solen ännu står något så när högt, äfven under våra korta vinterdagar. Såvidt jag kan se, blir följden häraf, att en förändring af dagens indelning i och för skolans ändamål måste vidtagas. Man säger, att den gamla sedens (för- och eftermiddags-läsning) återinförande skall möta oöfvervinneliga hinder, trots att mången erkänner det rigtiga i en dylik anordning. För närvarande läses det *i skolan* 5 timmar om dagen. Denna tid är något olika fördelad i olika skolor; i allmänhet börjar man icke före kl. 7 på morgonen och fortsätter icke efter kl. 2 e. m. Två timmars afbrott till frukost anser man böra lemnas. Men denna s. k. fritid innefattar icke sällan gymnastik, sång o. a., så att mera än en timmes rast kommer ofta icke i fråga. Om afståndet till skolan är temligen stort, och frukosten skall förtäras i hemmet, så torde den blifva väl knapphändig, ehuru bättre än den

som i skolan förtäres för s. k. frukostpenningar. Ungdomen har följaktligen sju timmar af dagen mera eller mindre upptagna af skolgången, utan att någon tid deraf kan egnas åt lek. Efter de egentliga skoltimmarna erhålles middagsmåltid i hemmen kl. $^1/_2$ 3 eller 3. Intill denna sena timme af dagen har ingen ordentlig måltid af skolungdomen blifvit intagen; och underligt är icke, om den friske då låter hungern förleda sig att förtära icke allenast mera än naturen behöfver, utan t. o. m. mera än han kan fördraga, eller om den svage förlorat lust att äta. Tiden närmast efter middagsmåltiden lämpar sig icke för lek, och nordens tidiga vinternatt lägger dessutom allt för snart hinder i vägen för att någon ordnad samfäld lek då skall kunna ifrågasättas. Ingen bör kunna förundra sig öfver, att den fria leken under sådana förhållanden ej mera återfinnes bland vår skolungdom. Den omständigheten, att ännu i en eller annan landsort någon liten lemning deraf förekommer, betyder för litet i det stora hela, för att man dervid skall kunna fästa afseende.

Huru tid skall kunna beredas äfven åt leken i skolan, blir helt säkert andras uppgift att föreslå; men jag anser mig nu oförhindrad att framhålla, huru saken synes för mig, samt huru leken lämpligt kan tillgodoses; och detta låter sig svårligen göra utan att vidröra tidsindelningen i sin helhet. Jag antager, att likasom nu läsningen *i skolan* skall räcka fem timmar. Lemnande åsido huru-

vida denna tid bör förkortas med en timme, som i stället skulle användas till öfverläsning eller annat, tänker jag mig det nuvarande lästimmeantalet i skolan fördeladt från kl. 7 f. m. till 10 f. m. och från kl. 3 e. m. till 5 e. m. Härmed vill jag ingalunda hafva sagt, att icke en ännu bättre indelning af tiden är möjlig. Skälen för min uppfattning äro, att en tidig morgontimme är naturlig för det friska barnet, och har i alla tider varit prisad såsom den nyttigaste för det intellektuela arbetet. Ej heller vill jag afgöra, om tre timmars arbete i följd är nyttigt. Dylika frågor anser jag mig icke hafva att besvara. De vanliga uppehållen mellan timmarna förutsätter jag bibehållas. Tiden från kl. 10 till 11 f. m. bör användas till den dagliga gymnastiken, från kl. 11 f. m. till 2 e. m. lemnas till hemmet. Derigenom blir handtverkarens barn i tillfälle att kl. 12 få intaga middagsmåltid med sina föräldrar, och andra barn få då tillfälle till en ordentlig måltid, som på grund af förrättadt arbete och tid är fullkomligt påkallad, samt bör till sin verkan vara långt mer återställande än nuvarande förhållande. Derefter finnes tid till handtverksarbete, i fall sådana anlag finnas och tillfällen derför kunna beredas, eller till musik o. a., äfvensom att före kl. 2 ytterligare genomögna en lexa till kommande eftermiddagsläsning. Tiden mellan kl. 2—3 e. m. anser jag böra egnas åt den fria leken; och under den timmen bör skolungdomen hafva skyldighet att närvara på lekplatsen, hvarest lämpliga anord-

ningar böra vara vidtagna för att gifva alla tillfälle till den ena eller andra leken. Tiden emellan kl. 3—5 e. m. anslås till lästimmar, och tiden derefter för hemmet samt lexläsning o. a. De invändningar, som jag mot en dylik fördelning af tiden har förnummit, mena, att derigenom lemnas åt ungdomen att bestämma öfver för liten tid i en följd, samt att de unga sjelfva häremot skola hafva mycken ovilja. I afseende på den första invändningen anses just detta af andra som en nödvändighet till ungdomens eget bästa. "Öfverlemna ynglingen ej allt för lång tid åt sig sjelf", så låter det från ett håll, "sysselsätt honom hela dagen och ställ så till, att han är sömnig och trött, då han i god tid på aftonen går till hvila". Sådan är åsigten i England. Der anses detta tillvägagående såsom det enda verksamma medlet mot tidig utsväfning af ett eller annat slag. Möjligen skall man äfven anmärka, att härigenom gifves för liten tid till det under nuvarande förhållanden nödvändiga hemarbetet, men mera än tre till fyra timmars hemarbete för äldre gossar torde icke böra begäras. Tillsammans med de fem lästimmarna i skolan blir detta åtta till nio timmar. För tio- och tolfåringar torde kl. 9 e. m. vara den senaste sängtiden, och senare än kl. 6 f. m. borde dessa icke stiga upp. — Man tror möjligen, att skyldigheten af närvaro på lekplatsen skall menligt inverka på sjelfva saken. Det är väl möjligt, att fallet skulle blifva sådant med en eller annan till en början; men för det

stora flertalet skulle tvånget sannolikt endast blifva ett medel att öfvervinna sjelfva tröghetsmomentet, och väl komna på lekplatsen skulle de helt visst snart gripa verket an, och t. o. m. draga de omöjliga med sig. — Jag har här endast velat framkasta en möjlighet för indelningen af dagen. Ett är mig tydligt: att icke för mycket *kan göras* för ungdomens kraftiga tillväxt och harmoniska utveckling, samt å andra sidan, att icke för litet *får fordras* af den ungdom, som staten ger kostnadsfri undervisning. Enligt min uppfattning kunde hvarjehanda fordringar i afseende på lefnadssätt och helsans vårdande med skäl ställas på densamma. En kort och lättfattlig underrättelse, som i sig upptoge hvarjehanda meddelanden i afseende på måltiderna, nattsömnen, rumvärmen, klädseln, bruket af kallt vatten för friska ("afrifningarna"), hemgymnastik, undvikandet af förkylningar o. s. v. skulle helt visst bland föräldrar och målsmän såsom en välkommen rådgifvare synnerligen väl upptagas, samt i väsentlig mån bidraga till goda vanors utdanande, hvilka på sådant sätt småningom skulle inkomma i allmänna medvetandet. Rigtiga och sunda vanor äro sannolikt det enda säkra medlet för en allmän god helsa. Det skulle vara af utomordentlig nytta att tidigt kunna bibringa ungdomen den uppfattningen, att det är en skyldighet att vårda sin helsa. En förbättrad och kraftigare helsa medför ett lifligare sinne; och dermed skall helt visst hågen för den fria leken återkomma.

En timmes lek dagligen bör icke förhindra dem, som vilja, att äfven på annan fristund, öfver hvilken de sjelfva bestämma, på lekplatsen sammanträffa. Ingen torde å andra sidan säga, att en timmes lek dagligen är för mycket. Jag föreställer mig att tidens bestämmande till en timme skall förebygga hvarje öfverdrift. Dock bör icke denna bestämmelse förhindra en eller annan ledig eftermiddag, då längre tid i en följd kunde gifvas åt lek. Kommer leken rigtigt i gång, så är väl äfven sannolikt, att den medför mången täfling i inhemsk anda, och sådana tillfällen skola kräfva mera än en timme. Vid täflingars anställande är nödvändigt att noggrant begränsa desamma, i synnerhet från all enskild täflan, särskildt egnad att framhålla individen. Det var den individuela prisbelöningen, som gaf dödsstöten åt allmänna bruket af kroppsöfningar i Grekland.

Lekens fördelaktiga inflytande för karaktersbildningen så väl som för den kroppsliga utvecklingen hör man ingenstädes bestridas. Tvärt om mena somliga, att leken kunde och borde sättas i stället för den ordnade gymnastiken. Jag tror visst icke, att detta med någon fördel låter sig göra. Men redan för länge sedan har lekens betydelse blifvit beaktad från den gymnastiska sidan här i landet. Den svenska gymnastikmetodens genialiske skapare yttrar om gymnastiska lekar: ”Att utesluta sinnesförströelser ifrån gymnastiska kretsen och endast inbjuda det trumpna arbetet och det strängt beräknade lär-

domsnitet, detta är att döda gymnastikens anda". Sedan den tiden detta skrefs har emellertid leken allt mera och mera försvunnit, och skolgymnastiken har först på senare tider fått någon allmännare tillämpning i våra elementarläroverk, ehuru ännu med allt för liten tid för att kunna gifva något tydligt bevis på sitt inflytande. En half timme dagligen eller en timme hvarannan dag gör icke tillfyllest, i synnerhet när man betänker, att öfversta klassen, hvilken otvifvelaktigt är mest i behof af ordnad rörelse, icke gymnastiserar alls, utan blott fäktar tvenne gånger i veckan. Ehuru detta så väl i ena som andra fallet påtagligen är för litet, så anses gymnastiken likafullt hafva visat ett välgörande inflytande, enligt i detta afseende fullkomligt samstämmiga rapporter från läroverkens rektorer. Ännu torde emellertid vara svårt att med någon bestämdhet kunna säga, hvad inflytande gymnastiken haft på skolans *stora flertal.* Men der den dagligen återkommer i tillräckligt starkt mått, och rörelserna varit ordnade i enlighet med den följd, som är antagen vid Gymnastiska Central-Institutet, samt der man fäst tillbörligt afseende på en temligen noggrann stegringsföljd i rörelsebehandlingarnas förändring, der har gymnastiken enligt erfarenhet, äfven under i öfrigt icke gynnsamma förhållanden, visat särdeles godt resultat, icke allenast genom utvecklade kroppskrafter, utan äfven genom en härdigare helsa, som ger sig till känna i ett lifligare sinne, högre färg, starkare hull, god hållning och

ett godmodigt umgänge kamrater emellan. För att gymnastiken skall gifva hvad man med visshet vet densamma kunna åstadkomma, så bör deråt lemnas mera tid, än som för närvarande är fallet. I sådan händelse anser jag $^3/_4$ timme för de tre lägsta klasserna, men för alla de öfriga en full timme dagligen vara minimum. Daglig gymnastik har sedan lång tid tillbaka varit förordad från den gymnastiska sidan. Det enda fullt verksamma medlet att dessutom befordra ett godt inflytande på uppfostran från gymnastikens sida, torde vara att bättre än hittills skett qvalificera gymnastiklärarne i sin helhet, genom att fordra fullständig pedagogisk kurs vid genomgåendet af Gymn. Central-Institutet för att kunna erhålla gymnastiklärarebefattning vid rikets elementarläroverk. Enligt nu gällande stadgas 52 § berättigar äfven den militära kursen till erhållande af dessa platser. Så önskvärdt det än är att vid gymnastikundervisningen icke gå miste om det militära elementet, lika nödvändigt är, att lärarne skola besitta så stor vana som möjligt att leda *ungdom;* och fullt ut så nödvändigt är, att de hafva till sitt förfogande en så stor kunskap som möjligt om rörelser. Det är just inhemtandet af dessa nödvändiga lärareegenskaper, som åtskiljer de båda f. n. lika berättigande kurserna, den pedagogiska och den militära vid nämda institut.

Den s. k. pedagogiska gymnastiken är såsom korrektiv visserligen det mest verksamma medel, antingen det är fråga om en genom missupp-

fattade välvilliga omsorger bortklemad ungdom, eller en genom fattigdom och brist förkrympt natur, som skall danas att ställas i främsta linien, när det på allvar blir fråga om landets värn. Gymnastik således, då det gäller att återställa eller att under utvecklingsåren ersätta, hvad som hvarjehanda tidsförhållanden hämma eller förhindra. Men till gymnastiken, som utvecklar kroppens krafter och ställer dem i viljans tjenst, sällar sig i ungdomsåren naturligen leken, som kommer de vunna krafterna att användas af den oskyldiga glädjen. ”Sann glädje är, likasom sann vinst, alltid en fredsmäkling emellan det andliga och kroppsliga”.

Att på en gång i alla skolor försöka införa ett visst antal gifna lekar skulle sannolikt vid utförandet visa sig vara förmätet tänkt. Häri bör dock icke ligga något hinder för att genom anordningarna i öfrigt inom skolan möjliggöra lekarnas införande. Törhända skall leken endast derigenom komma af sig sjelf, när tillfället för densamma är gifvet, i hvilket fall man blott hade att vårda sig derom. Härigenom skulle möjligen i olika trakter af landet uppstå olika lekar så väl till form som innehåll. Troligt är icke, att det skall kunna blifva lika öfverallt. Olika naturförhållanden och luftstreck komma att hafva sitt inflytande. Man bör, som mig synes, i några skolor försöka att införa just de lekar, som man

i alla afseenden anser lämpliga. Om detta lyckades, så vore skäl i att, med stöd af den erfarenhet, man härigenom förvärfvat, göra samma sak med de öfriga skolorna, i synnerhet der lekar icke lyckats vinna inträde, oaktadt tillfälle dertill blifvit gifvet.

Hvad lekplatserna angår, är det knapt möjligt att bestämma ett minsta mått för dem, utan blir man i det afseendet hänvisad till hvad som synes behöfligt. Skulle ungdomen verkligen blifva betagen af leklust, så blir ingen plats, som kan lemnas den, för stor. Det kan uppgifvas, huru stor plats ungefär åtgår till den ena eller andra leken; men att sedan vid utförandet försöka inpassa lekarna emellan hvarandra, för att begagna allt utrymme, är så föga öfverensstämmande med lekens natur, att man sannolikt deri skall misslyckas. Leken fordrar i synnerhet utrymme; och innan den gjort sig hemmastadd, vore det icke klokt att hafva lekplatsen för långt aflägsen från skolan. Den bör vara väl torrlagd och om möjligt gräsbevuxen.

De redskap, som äro behöfliga för de olika lekarna, kunna i allmänhet erhållas i Sverige. Möjligen skulle det vara skäl uti att från England införa några bågar med pilar och andra tillbehör, samt ett par kastspjut, hvilka skulle tjena som mönster. Jag föreställer mig, att man på olika ställen inom landet lätt skall få i gång en dylik tillverkning. Skulle det visa sig, att vi icke hafva nog spänstiga träslag för bå-

garna, så skall sannolikt stål i detta fall kunna ersätta trä.

Till en början torde det blifva nödvändigt, att läroverken förskaffa en del af redskapen; och måste de då äfven uppdraga åt lämpliga personer att hafva öfverinseende så väl öfver redskapens vård som gifna föreskrifters uppfyllelse. Det är svårt att bestämma någon viss person, hvars ställning skulle göra till en skyldighet för honom att öfva detta öfverinseende. För en framtid borde denna person blifva gymnastikläraren, men t. v. bör väljas den, som frivilligt och af intresse åtager sig saken. Till hans hjelp kunna utväljas lämpliga bland den äldre skolungdomen, som få hvar och en sitt område att svara för.

Bollar, bollträn och hvarjehanda småting, som för lekar kunna vara behöfliga, bör ungdomen sjelf förskaffa sig och underhålla; men en lämplig plats, i skolan eller på lekplatsen, hvari all redskap skall förvaras, bör skolan tillhandahålla.

Lekarna äro mycket talrika och af mycket olika slag. Försök till deras indelning hafva icke uteblifvit. Rättast böra de kanske indelas i två stora hufvudgrenar: *gymnastiska* och *icke gymnastiska*, allt efter deras sammanhang med gymnastiken. De gymnastiska lekarna återigen kunna delas i *pedagogiska* och i *fria lekar;* de förra utgöras af sådana, som på grund af sin beskaffenhet måste ordnas och ledas af lärare för att blifva någonting af, d. v. s. de fordra ”att läraren tager hand om dem”.

De fria lekarna kräfva lika bestämda förfaringssätt som de föregående, men deras natur är sådan, att de bära disciplinen inom sig sjelfva. En gång komna i utöfning, behöfva de ingen öfverordnad ledare. Ungdomen leder dem sjelf, hvilket dock icke hindrar de äldre att med de unga deri deltaga.

Den andra stora hufvudgrenen af lekar upptager allehanda andra, såsom sittlekar, sånglekar m. m.

Det torde böra sägas, att dessa olika slag af lekar stundom äro ganska svåra att i afseende på sitt slag åtskilja. De här nedan anförda tillhöra egentligen de *fria*, men en och annan kan äfven hänföras till de s. k. *pedagogiska.*

1. **Pärkspelet** är en boll-lek. Det kan nyttjas af snart sagdt alla åldrar. Barnet förbereder sig deri genom andra lättare slag såsom att "*Bäddra boll*" och med "*Väggpärk*". Hvilket handhafvande af boll som helst kan dessutom anses som en förberedelse till Pärk. I Pärk slås bollen med flatan af handen eller sparkas med ena eller andra foten. För att anses kunna spela Pärk, måste man kunna sköta bollen lika väl med venstra som med högra handen, och samma regel med afseende på fötterna. Det är denna omständighet, som från gymnastisk synpunkt sett, tynger så mycket för pärk jemförd med motsvarande lekar. Detta spel kan lekas på hvilken öppen plats som helst. Gräsbevuxen torr mark är den bästa för pärk som för andra bollspel.

Innan leken börjar, uppmätes och inneslutes den s. k. *Pärken* emellan linor eller stänger*), som läggas på marken. Då linor dertill användas, böra desamma på förhand vara ordnade med fyra temligen långa spikar på lagom afstånd för att nedtryckta i marken bestämma *Pärkens* vinklar. Denna är rektangulär, dess långsida kallas *stång* och är 7 till 8 fot och kortsidan är 2,5 fot. Ena kortsidan kallas *Framsticka* och den andra kallas *Baksticka.* I Pärkens förlängning åt framstickan till och 14 steg derifrån nedsättes midtför framstickan ett märke (en pinne eller en käpp). Detta märke kallas *stötan* eller *stötän.* Gränsen (Fig. 1) mellan de båda spelande flockarna går genom stötan och är parallel med framstickan. De mot hvarandra uppträdande flockarna skola räkna lika antal, hvardera kan bestå af 3 till 10 man. Likasom i andra boll-lekar finnes det ett *inne* och ett *ute,* eller *söt* och *sur,* som det i vissa trakter och andra lekar heter. Att vara *inne* eller *ute* bestämmes genom lottning, eller på annat öfverenskommet sätt. — Hvarje flock har sin anförare, *Pärkkarl* kallad. Platsen för innemännens pärkkarl är midt bakom pärkens baksticka. Han ordnar sina män bakom och på båda sidor om sig ända fram emot gränsen med fäst afseende på den förmåga, han vet hvar och en ega. Motsidans män stå äfven vända mot gränsen, men på andra sidan derom.

---

*) Mången anser stänger hafva företräde.

Fig. 1. *Pärken vid spelets början.*

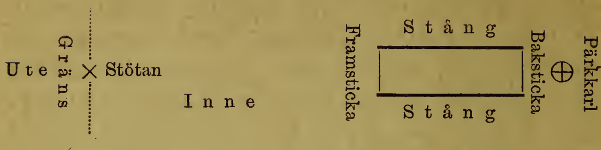
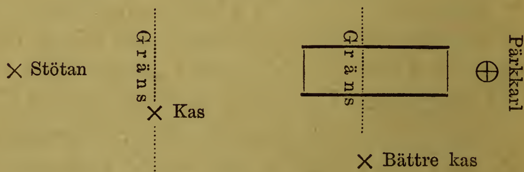
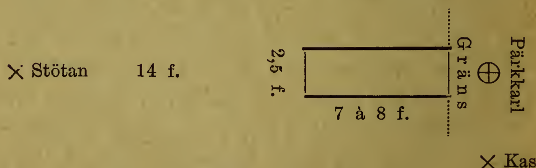

Fig. 2. *Pärken efter kas.*

Kas erhålles då bollen under spelets gång stannar någonstädes mellan stötan och bakstickan. Bättre kas är närmare bakstickan.

Fig. 3. *Pärken efter kas i bakpärk.*

Kas i bakpärk erhålles antingen derigenom att inne-männens pärk-karl icke på föreskrifvet sätt återslagit bollen vid kas- och vinsthugg, således äfven då bollen vidrört honom på annat sätt än genom slaget; eller att bollen stannar bakom bakstickan under spelets gång.

Sjelfva leken tillgår så, att en af utekarlarne försöker att med ett slag af ena handen mot bollen, just då den andra handen släpper honom, få bollen att slå ned inom pärken, men utan att vidröra dess begränsning (stänger eller linor). Detta kallas att slå *kashugg.* Träffas stängerna dervid, eller om bollen slår ned utanför pärken, så får kashugget icke förnyas af samma man, utan en annan utekarl fortsätter med *sitt* hugg; hvar och en af utesidan har i sin tur *ett* kashugg. När bollen studsar upp efter nedslag i pärken, skall innemännens pärkkarl med *ett* slag af hand eller fot (bollen må icke vidröra honom annat än genom slaget) drifva bollen, antingen med så stor kraft, han förmår, eller ock endast med tillräcklig styrka, öfver gränsen (ute). Utemännen skola då söka att *der* möta bollen med samma medel för att få honom att slå ned och möjligen stanna innanför stötan, eller ännu bättre bakom bakstickan; i förra fallet få de *kas* och i senare *kas i baken* eller *kas i bakpärk.* Detta inträffar, då ingen af innemännen varit till hands att på beskrifna sätt möta bollen eller ock icke kunnat möta honom. Bakstickan är således gränsskillnaden för vanlig *kas* och *kas i bakpärk.* Bollen kan sålunda i mera eller mindre höga bågar sväfva mellan de stridande, så länge det finnes någon till hands, som *kan* möta honom med slag, antingen innan bollen tagit marken — således i luften — eller efter första uppstudsningen. Han må icke vidröras (slås eller mötas) af

två spelare från samma sida omedelbart efter hvarandra. Slutligen måste bollen likväl stanna. Den, som dervid icke träffade bollen rigtigt, anses hafva *dabbat sig*. Stannar bollen *ute*, så tager den till kashugg närmast i tur densamma och gör sitt hugg; en ny bollning kan derpå följa. Skulle bollen deremot stanna *inne*, innanför *stötan*, så få utemännen en kas der bollen stannat, och platsen utmärkes med en pinne, som nedtryckes i marken. Äfven efter detta fortsätta kashuggen som förut, till dess alla utemännen hvar och en i sin tur gjort sitt hugg. Skulle de under spelets gång få en bättre kas (Fig. 2), d. v. s. en kas, som vore längre från stötan, så ditflyttas den pinne, som utmärkte den förra kasen. — *Ute* och *inne* ombytes, när alla utemän gjort sina kashugg, eller när utemännen fått *kas i bakpärk*, hvilket är det bästa, som kan hända dem. — De, som börjat inne, och sedan kommit ut, skola bemöda sig att få en bättre *kas* än sina motståndare, d. v. s. att få densamma närmare bakstickan eller längre från stötan. Så snart de lyckas häri eller ock sedan hvar och en af deras män hafva gjort sina kashugg, hvilka nu benämnas *vinsthugg*, börjas en ny afdelning af spelet, den tillgår i fullkomlig öfverensstämmelse med den nu beskrifna; men de, som första gången voro inne, skola nu vara ute och tvärt om.

Den sidan, som eröfrat den bästa kas, får räkna 10 sig till godo; och omvexling af inne och ute fortsätter, till dess någon af flockarna kommit till

40, som är vinst. På Gotland benämnas vinsterna: 10, 20, "fullt" (30) och "vunnet" (40). I de fall, då ingen af flockarna får någon kas, får den, som först var ute, räkna 10 sig till godo, ehuru han icke egentligen lyckats bättre än motståndaren; det anses, att de efterkommande skola göra sin sak *bättre* för att få räkna vinst. Skulle återigen båda flockarna få *kas i bakpärk*, då får den räkna sig 10 till godo, som sist tillkämpat sig denna fördel.

När en kas blifvit vunnen, förändras gränsen så, att den går genom kasen parallel med fram- och bakstickan (Fig. 2), och längre få icke innemännen komma. Vinsthuggen göras likafullt ifrån stötan. Om innemännen skulle hafva *kas i bakpärk* att försvara, så går gränsen genom bakstickans förlängning (Fig. 3). Utemännen hafva då att redan här möta bollen, ty innemännens pärkkarl är i detta fall icke skyldig att drifva bollen längre än på andra sidan om bakstickan från sig räknadt; utemännen böra åter å sin sida drifva den så långt tillbaka som möjligt eller såsom i allmänhet dit, hvarest det är största sannolikheten för, att ingen af innemännen skall möta honom. Vid detta så väl som vid andra tillfällen, under gången af detta omvexlande spel, kunna de täflande å ömse sidor lägga i dagen en stor fyndighet, hvilket gör, att denna lek så särdeles väl egnar sig för att äfven hos de i ålder mera framskridna bibehålla det intresse och den färdighet, som de i ungdomsåren närt och utvecklat.

Då tvist uppstår, så gäller, att det sista *kas-* eller *vinsthugget* skall göras om igen, så vida icke några skiljedomare varit närvarande, i hvilket fall deras uppfattning blir rådande. — Pärkspelet, som ännu är en folklek på Gotland, lekes i vissa trakter något olika; det här beskrifna sättet, är *Vanlig* eller *Uppriqtig Pärk.* Den s. k. *Putt-pärken* gifver ännu mera tillfälle att öfva list och färdighet. Den föredrages på flera ställen. Huruvida det skall lyckas att på fastlandet införa Pärkspelet, kommer sannolikt att bero af, om man gör något för att i de tidigare åren uppmuntra barnens lek med boll i allmänhet. Som redan förut blifvit nämndt, inledes detta spel med *bäddring* och *väggpärk*, båda dessa äro sjelfständiga lekar och passa just för barnaåldern. *Pärk* torde på fastlandet förbytas till *Park.*

2 a. **Att bäddra boll** lekes af tvenne personer på ett icke allt för långt afstånd från hvarandra. Den ena har en boll, som han slår med flatan af handen, i rigtning åt sin motspelare, i samma ögonblick, som den andra handen släpper bollen. Motspelaren skall möta bollen med slag af handen, antingen i luften (innan bollen tagit mark) eller efter första uppstudsningen. Bemödandet går här å ömse sidor ut på att så länge som möjligt hålla bollen "vid lif". Venster och höger hand användas omvexlande. Härvid förekommer ingen vinstberäkning.

2 b. **Bäddring** kan äfven öfvas af en ensam mot en vägg, och går då ut på öfning att oupphörligt

slå bollen med *venster* eller *höger* hand hvarje gång densamma återstudsar från väggen. — Derunder öfvas stundom hvartannat slag med venster och hvartannat med höger hand.

3. **Väggpärk** spelas med boll och enligt samma grunder som Pärk, men mot en vägg. Två flockar uppträda mot hvarandra. De stå tillsammans och blandade om hvarandra, men bollen skall slås hvarannan gång af någon ur motsatt flock. Den sida förlorar *ett* (1), hvilken icke förmått hålla bollen "vid lif". På väggen uppdrages en vågrät gräns hvarunder bollen icke får träffa väggen; samt två lodräta begränsningar utanför hvilka bollen icke får träffa, skulle sådan träff ske, medför den förlust af *ett* (1). Då någondera sidan fått räkna 12, har den sidan vunnit.

4. **Långbo** är en spring- och boll-lek med "bränning". I den förekomma två bon med omkring 150 fots afstånd emellan sig. Bona hafva med hvarandra parallela gränser. Deltagarnas antal är icke begränsadt; men 10 till 12 anses vara lämpligt. Dessa välja ibland sig ett slags anförare. Alla samlas inom det ena boet. Enligt öfverenskommelse uttages en "*brännare*", hans plats är mellan båda bona, och han har bollen. Leken tillgår så, att brännaren slår bollen, på det i Pärkspelet beskrifna sättet, in i det bo der de spelande befinna sig. Anföraren skall då med flata handen slå bollen utom boet, dervid springa alla, som så finna lämpligt, öfver till det andra boet; brännaren gör då sitt bästa att få tag i

bollen, för att dermed hinna bränna någon af de springande, innan det andra boet af dem uppnås. Lyckas han häri så flyktar han med de andra in i samma bo. Den brända blir i stället brännare, och försöker genast bränna någon, som möjligen dessförinnan icke hunnit i bo. Lyckas han icke häri, så skall han såsom hans föregångare slå in bollen i det bo, der anföraren befinner sig, hvarefter leken fortgår i likhet med förut beskrifna sätt, tills alla äro öfver i motsatt bo. Anföraren skall vara den siste, som lemnar boet. När äfven han kommit öfver, förnyas leken från den andra sidan. — Om det inträffar, att brännaren "tager lyra" då anföraren slagit ut bollen, skall han byta med anföraren, som då blir brännare.

5. **Kasta varpa** är en kastlek och förekommer likasom de förut beskrifna lekarna, så vidt bekant är, endast på Gotland. Varpa liknar mycket det engelska spelet *Quoits*. Skilnaden består egentligen deri, att vid Quoits användes en jernring, som man försöker kasta så, att han skall fastna på en jernpinne, som är nedslagen på sexton till tjugo "*yards*" afstånd från de kastande. På Gotland begagnar man sig i stället mestadels af genom naturen sjelf bildade flata, runda stenar, som man kastar mot en i marken nedslagen träpinne. — Spelet ordnas så, att två käppar eller pinnar nedslås i marken på omkring 40 fots afstånd från hvarandra. Afståndet bestämmes af de spelandes krafter och förmåga,

men såsom regel bör detta hellre vara för kort än för långt. — På Gotland uppträda ända till 10 man eller flere i samma spel, men hellre än att vara för många i ett spel, är skäl i att ordna flera omgångar. Sex till åtta man torde vara lämpligt antal. Med ännu flere deltagare återkomma kasten för sällan. Detta spel lämpar sig lika väl för venstra som högra handen. — Hittills gällande regler böra derför i det syftet fullständigas. — Sjelfva kastet göres med ungefär samma rörelse af armen, som då man kastar ett klot, men i det ögonblick då stenen släppes, vrides den vågrät genom en rörelse på handled, hand och fingrar. Denna rörelse låter icke beskrifva sig, den måste helt och hållet genom öfning inläras och är ej på långt när så svår att göra som att beskrifva. Stenens vridning i vågplanet fortfar under hela den båge, som han beskrifver i luften, så att hans ena flatsida ständigt vetter uppåt, den andra nedåt. Nedslaget bör ske på flatan, så att stenen *stannar* och icke *rullar* från platsen. Fattningen af stenen göres något olika, men enligt regel bör den fattas med tummen på stenens öfre flata, pekfingret omkring dess rundning (omkrets) samt de öfriga fingrarna spridda på undersidan. De spelande ordna sig enligt öfverenskommelse i två lika stora flockar. Hvar och en medspelare skall vara försedd med en ”*varpa*” (sten), hvilken han noga bör kunna igenkänna bredvid andra stenar af samma slag. Båda flockarna samlas vid samma pinne (vensterpin-

nen). Man bestämmer på något lämpligt sätt, lottning eller annat, hvilkendera af de båda flockarna skall börja, och om ordningen männen emellan inom flocken öfverenskommes. Pinnarna benämnas venster- och högerpinne, derför att kasten göras ifrån dem med venstra handen från den förstnämnda och med högra från den andra. För tydlighetens skull kallas flockarna här A och B. Första kastet göres från vensterpinnen med venstra handen; och om A t. ex. har första kastet, så skall derefter en man ur B kasta. Sedan undersökes hvilken sten, som stannade närmast målet. Skulle detta vara händelsen med A:s, så göres det nästa kastet af B-männen, hvilka dermed fortsätta, ända till dess de i något kast öfverträffat sina motståndare, hvarefter A-männen kasta, och så fortsättes vexelvis till dess någon sidas alla män hafva gjort sina kast utan att hafva kunnat öfverträffa sina motståndare, hvilka senare derföre vinna ett (1). Antagom, att A vunnit ett, men ännu finnes ett par män ur samma flock, hvilka icke hafva gjort sina kast. De få dermed fortsätta för att försöka få någon af sina stenar att stanna närmare pinnen, eller såsom somlige spela för att nedslå pinnen, hvilket, om det lyckas, gifver dem två; det senare sättet är mindre allmänt. Om båda sidors alla män kastat, och ingen skilnad på kasten kan göras, så skall qvittas. Om en sten i nedslaget träffar en annan, som derigenom förlorar sitt goda läge, så räknar den, som stannat närmast målet. Efter hvarje vinst-

räkning öfvergå alla spelande till den motsatta pinnen, hvarifrån de med kast af andra handen mot den andra pinnen förnya sina bemödanden att öfverträffa hvarandra på det beskrifna sättet. Sålunda pågår omvexling af mål och hand till dess ena sidan fått räkna 12, som är vinst, sig till godo.

6. **Spjut- och stafkastning.** Denna öfning är i och för sig en af de mest omfattande rörelser, och huru stor kraft som helst kan nedläggas deri. Det är derföre *nödvändigt* att med denna kastning öfva båda sidor lika. Sjelfva rörelsen med kroppen så väl som afvägningen af kastspjutet läres bäst genom öfning (fattning något bakom kastspjutets tyngdpunkt förordas); det torde vara nog att säga: just före kastet skall kroppen vara så mycket som möjligt tillbakadragen öfver det bakre benet, ena foten skall vara framflyttad ungefär som i vanlig gardställning, den bakre sidans arm skall äfven vara mycket tillbakadragen under det sigtningen verkställes och intill ögonblicket då kastet sker. Detta utföres så godt som med hela kroppen, som under framflyttning vrider sig från den kastande armens sida, under det kroppstyngden helt och hållet öfverflyttas från det bakre till det främre benet med sådan fart, att ett nytt steg stundom deraf blir en följd. Den kastande måste sjelf bestämma ögonblicket och sättet att släppa kastspjutet. Första inöfningen af denna lek bör ske ledvis inför gymnastikläraren eller någon annan dertill lämplig person, och först när denne gjort

sig förvissad om att erforderlig vana, skicklighet och omdöme förefinnes, då först tillåtes kastning efter eget bedömande såsom lek på dertill afsedd plats. — Till inöfning af rörelseformen pläga användas rakvuxna käppar af lämplig längd. En jordvall, en vägg eller ett plank äro lämpliga föremål att rigta kasten mot. De rätta kastspjuten böra vara af ask eller furu, fem och en half fot långa, i ena ändan försedda med en jernskoning, som afsmalnar till en spets af omkring två tums längd. Sjelfva leken tillgår i största öfverensstämmelse med *varpaspelet*, således börjas med venster hand. I st. f. pinnarna i varpan användas två mindre skottaflor med förslagsvis två ringar och en prick. Taflan är försedd med en spetsig träfot som nedstötes i marken. Träff af yttre ringen räknas för (1), af inre ringen för (2), af pricken för (3). Tolf är vinst. Afståndet mellan taflorna lämpas efter kastförmågan.

7. **Skjutning med pil och båge** är en lika vacker som nyttig öfning; den bör inöfvas af gymnastikläraren, och först, när han dertill gifvit sitt samtycke, må ungdomen enligt gällande föreskrifter använda pil och båge på anvisad plats. Denna bör vara så vald, att icke pilarna kunna blifva afskjutna åt någon allmän färdväg eller inåt området för andra lekar, för att sålunda förebygga all fara. Lek med detta redskap anordnas i öfverensstämmelse med kastspjutsleken, men endast med *ett* mål (en tafla). Männen från de hvarandra motsatta sidorna afskjuta efter hvarandra

vexelvis en pil. Den pil, som träffat målet närmast pricken ger sin sida ett (1); om pricken träffas, räknas derför två (2). Skulle båda sidorna hafva träffat pricken eller lika nära densamma med en pil, så blir den dernäst bästa pilen bestämmande o. s. v. Pilskjutningen skall verkställas så väl till venster som höger, och i regel skjutes första omgången till venster och sedan hvarannan gång, till dess någondera flocken får räkna 12, som är vunnet spel. Denna lek är således noga öfverensstämmande med de närmast föregående. — Hvar och en bör egentligen hafva sin egen båge, hvilken skall ansas och vårdas väl för att ständigt och jemt bibehålla sin spänstighet. Sannolikt skall pilbågen blifva en af de käraste följeslagare för den unge på hans vandringar. Pil och båge samt kastspjut hafva äfven den fördel att under vintern och dålig väderlek kunna användas. — Om det i en framtid visar sig, att dessa öfningar taga fart bland skolungdomen, så skulle det vara ändamålsenligt att gifva något skydd mot nederbörd och dålig väderlek åt skyttarne.

8. **Frilöpning** (Barlauf) är en i Tyskland omtyckt lek. Den är i skolan tillämplig egentligen för dess öfre klasser. Då den lekes med uppmärksamhet, är den en liflig och i alla afseenden god springlek. Den fordrar snabbhet och vighet samt skärper iakttagelseförmågan. Två lika stora flockar uppträda mot hvarandra. Två goda motspelare (anförare) utvälja vexelvis sina med-

spelare. Hvarje flock bör icke räkna färre deltagare än åtta (8) och icke flera än 16 till 20. Hvarje flock har sitt bo. Mellan båda bona är neutralt område, som till formen är rektangulärt, dess kortsidor utgöra gränser för de båda bona. Afståndet emellan dem är beroende af de lekandes ålder och förmåga. Det bör vara tillräckligt stort att gifva anledning till en liten kapplöpning. Denna lek skall helst försiggå på vågrät mark, och om så ej kan ske, böra bona så utläggas, att deras gränser följa sluttningens rigtning, på det att denna icke må gifva större fördel åt den ena än den andra sidan. I hvilket fall som helst skola de båda stridande draga lott om bon. Sedan dessa blifvit tagna i besittning, skola anförarne vid den utmärkta tummelplatsens långsidor begränsa hvar och en på sin sida ett fängelsemål, liggande till höger om eget bo och sträckande sig tre stora stegs längd från bona. När allt detta är gjordt, så börjas sjelfva leken. — Den genomgående regeln i denna lek är: att den ur bo senare utgångne kan slå ("*kulla*") hvar och en, som ur motsatt bo utgått *tidigare*. Den, som förföljes, kan således bistås endast genom en medspelare, som är ur bo senare utgången än förföljaren. Derför är det särdeles angeläget, att hvar och en har reda på, hvilka som utgått före eller efter honom. I lekens början utgå en och en, men senare kunna flera på en gång utgå. Det är angeläget, att de spelare, som äro i bona, noga iakttaga sina gränser, ty, om de af slarf

skulle befinna sig utanför, så kunna de icke vid tillfälle af behof rädda en nödstäld kamrat, utan kanske t. o. m. sjelfva falla offer för hans förföljare, som visste sig vara senare utgången ur sitt bo. Den, som blir "kullad", blir fånge i motsidans fängelse, dit han går sjelf; och han har skyldighet att åtminstone med ena foten befinna sig derinom, ända till dess det kommer en ny fånge, hvilken då skall intaga den förstes plats. Den förste fången skall ställa sig framför en senare, d. v. s. på det neutrala området i rigtning åt eget bo. Fångarne skola fatta hvarandras händer och vidröra hvarandras fötter. Den främste skall framsträcka ena handen åt det håll, hvarifrån han kan finna befrielse. Ingen fånge får stå på knä eller ligga på marken. Enligt regeln är spelet vunnet, när tre fångar äro tagna. Den som springer öfver sidogränsen, är fången. Äfvenså den som springer bakom fångarne, han må höra till ena eller andra sidan. Fångar kunna befrias af sina medspelare på det sätt, att någon af dem utan att blifva kullad springer fram till fängelset och vidrör fången, vanligen den mot räddaren utsträckta handen. Om det finnes flera fångar, så äro de på samma gång befriade, förutsatt att de hafva iakttagit för dem ofvan gifna föreskrifter, ty i annat fall är endast den berörde fri. Den fångne får icke springa sin räddare till möte. Vid fångandet så väl som vid befriandet gäller, att endast beröring med bara handen gillas, annan kroppsdel är härvid utom räkningen. Ett

slag ("kullning") från en oberättigad har ingen påföljd. Då en fånge göres eller befrias, afstannar leken ett ögonblick och hvar och en intager sin plats. Den, som gjort eller befriat fånge, börjar leken igen. Det, som göres af dem, som obefogadt springa ut, är ogildt.

Stundom händer, att *en* kan vara så eftersatt och omringad, att han omöjligt kan fly till eget bo, han kan då taga sin tillflygt i motsidans. Derifrån kan han sedan, enligt somligstädes gällande regel, oantastad återvända till eget bo; — men på andra orter må han under återvägen kullas af hvilken af motsidan som helst. I detta senare fall kan han uppträda såsom "fångbefriare", och är sålunda en mycket farlig gäst, hvarför man då låter bevaka honom med en särskild väktare. Såsom allmän regel gäller, att de mindre färdiga och vana icke onödigtvis skola utsätta sig för fara, utan låta de skickligaste svärma ut mot andra sidans gräns. De böra nöja sig med att kunna i händelse af behof uppträda såsom räddare eller hjelpare åt dem, som äro värst eftersatta. — Till undvikande af tvistigheter uppgifvas 3:ne sätt: att välja opartiska åskådare till skiljedomare; eller att obetingadt tro den, som säger sig hafva uträttat något; eller att låta spelet gå tillbaka till den punkt, det hade före tvisten.

9. **Hare och hund** (schnitzeljagt) förekommer i England och andra länder. Den beskrifves här i öfverensstämmelse med det engelska bruket.

En ganska stor mängd kan deltaga i denna lek. *En* utväljes till *Hare.* Hans uppgift är att undfly de öfrige, hvaraf *en* utses till *jägare* och en till *slutare.* Om det för tillfället är fråga om en långvarig jagt, så väljas 2:ne harar. Haren bör icke vara den bäste springaren, men han skall vara af en djerf natur, på samma gång han bör hafva ett godt omdöme för att icke förorsaka obehag genom att beträda förbjuden mark o. s. v. — Till Jägare utväljes den bäste lekkamraten och till Slutare den näst bäste.

Haren skall vara försedd med en mängd fyrkantiga papperslappar, hvilka han strör efter sig. De skola tjena såsom spår för jägare och hundar. Haren får icke korsa sin egen väg och får icke vända hem inom en viss på förhand bestämd tid, i båda fallen anses han fångad. Hundarna äro förbundna att följa harens spår och få icke taga genvägar, äfven om de se haren. — Åt haren gifves sju minuters försprång. När dessa äro tilländalupna, blåser jägaren i sitt horn eller gifver annat öfverenskommet tecken till, att jagten börjar. Jägaren skall vara främst, försedd med en hvit flagga, och efter honom följa i en rad alla hundarna och sist slutaren, hvilken skall hafva en röd flagga. — Jagten går ganska lustigt, till dess jägaren förlorat spåret. Han utropar då ”*tappadt*”. Slutaren skall dervid nedstöta sin flagga i marken vid det sist varseblifna spåret. Hela linien af hundar svänger en hel cirkel deromkring, om så behöfves. Derunder äro de tem-

ligen säkra på att finna spåret. Under tiden har äfven jägaren nedsatt sin flagga i marken och undersökt det närmaste området för att med största sannolikhet kunna utfundera hvilken väg haren har valt. — Den, som återfinner spåret, utropar: ”*Jägare ohoj!*” — Sedan jägaren gjort sig förvissad om, att det är ett rigtigt spår, blåser han i hornet eller gifver jagttecknet, och så bär det af igen. Hundarna skola derförinnan hafva bildat linie som förut mellan de båda flaggstängerna. Derefter fortgår jagten, antingen tills spåret på nytt behöfver sökas, så som ofvan är beskrifvet, eller tills haren blifvit fångad, eller tills den på förhand bestämda tiden är tilländalupen, utan att haren blifvit fångad, i hvilket fall han gått fri.

De båda flaggorna äro särdeles nyttiga. Haren undslipper lätt, i fall icke ett rigtigt bruk göres af dem, ty hundarna förlora då lätt spåret helt och hållet, hvaraf mycken tidsödande sökning blir en följd. — Denna jagt kan utsträckas ända till ett par mil eller mera, men är äfven lämplig för kortare afstånd, allt mycket beroende af traktens beskaffenhet. En längre utfärd bör vara förutgången af flera korta för att vinna uthållighet, och för att hvar och en må blifva i tillfälle att så småningom öfvertyga sig om sin förmåga och uthållighet. Haren bör gerna på förhand hafva gjort en liten rekognoscering af den trakt, hvari jagten skall försiggå. I annat fall kan han lätt blifva innestängd vid någon bäck, sjö eller träsk

o. a. Engelsmän förorda t. o. m. en liten fickkompass såsom en god följeslagare.

10. **Boll stå!** äfven kallad måndag, tisdag o. s. v. m. fl. Ett antal tager hvar sitt namn efter dagarna i veckan eller bokstäfver eller nummer o. s. v. De, som deltaga i denna lek, samlas vid en lämplig vägg på en linie parallel med väggen. De medföra en boll; och sedan det blifvit afgjordt, hvem som skall hafva bollen, tager den dertill utsedde densamma. Leken tillgår så, att den, som har bollen, kastar den mot väggen, så att den återstudsar. Då bollen träffar väggen, icke senare, utropar kastaren det antagna namnet på någon af sina medspelare. Alla utom den nämnde springa sin väg, han åter försöker att taga bollen innan den träffat marken, eller i annat fall så fort som möjligt är. När han fått bollen, ropar han *Boll stå!* Hvar och en är då skyldig att ögonblickligen stanna utan att söka något skydd. Den, som har bollen, eger nu att bränna hvem han vill; lyckas han deri, skall den brända upptaga och försöka bränna någon af de andra, som nu igen äro stadda på flygt åt alla håll. Lyckas han icke, skall han återtaga bollen, och är det alltid den sist brände, som i nästa omgång skall kasta bollen mot väggen. Om den vid bollkastet i väggen nämnde lyckas taga bollen i luften (lyra), berättigar detta honom att genast kasta bollen i väggen och utropa ett annat namn bland de antagne med alldeles samma påföljd som det ofvan anförda fall. Den, som icke

lyckas med bränning, får ett streck; när någon fått sex streck, är leken slut. Det stundom öfliga bestraffningssättet med gatulopp eller bränning, allt efter streckens antal, är icke lämpligt. — Leken är särdeles liflig och ändamålsenlig för tio- och tolfåringar. Såsom straff föreslås bränning med boll på ett afstånd af 15 steg mot den utsträckta handens flata; handen bör således icke hvila mot vägg el. dyl.

11. **Snöbollkastning** förekommer bland skolungdom om vintern lika säkert, som att det kommer tö på snö. Det finnes minst två sätt att draga nytta af denna egendomliga lek, som mången gång blir allt för allvarlig. För att leken skall trifvas, måste all ondska bannlysas från lekplatsen! — Det ena sättet är att bygga en snöfästning, hvilken försvaras af ett antal ungdomar och anfalles af ett annat antal. En dylik fästning bör bestå af vall med graf. För dess utförande fordras äldres ledning. Till denna lek behöfves stor mängd af snö.

Det andra sättet för *snöbollkastning* är att dela en skolas ungdom i två hälfter, hvilka hvar för sig indelas i kompani med tillräckligt antal befäl uttaget bland ungdomen. Dessa två kompanier skola manövrera och strida mot hvarandra under tillämpning af hvad de under militäröfningarna hafva lärt. Snöbollkastningen blifver eldgifningen, och denna måste utföras under ständig tillsyn af befälet. — Genom denna lek böra de unge tidigt lära sig inse nyttan af disciplin,

enighet och samverkan, samt huru litet den enskilde betyder annat än genom ett noggrant fyllande af den plats han fått sig anvisad. — Äfven ganska små pojkar kunna deltaga i denna lek, ty de kunna alltid genom omtänksamma befälhafvare skyddas mot för häftig beskjutning, samt på längre håll användas till att förse sina äldre kamrater med ammunition. Till denna lek bör väljas prisdomare, som hafva en för öfverskådlighet lämplig plats, och hvilkas signaler äro ovilkorliga befallningar. Prisdomarne böra hafva en flaggstång med ett antal signaltecken till sitt förfogande. *Striden börjar, striden upphör, kompaniet A* eller *B skall vika, ställning* och *hemmarsch* äro de sex signaler, hvarom på förhand öfverenskommes. Samma signaler skola alltid användas. — Hela skaran kan återmarschera tillsammans under prisdomarnes befäl och under någon sångmarsch. Denna form för snöbollkastning är att föredraga.

12. **Skridskoåkning** är en kärkommen sysselsättning för ungdom: Sjelfva färdigheten ger den största tillfredsställelsen. Innan man börjar inlära några konster, bör man ega fullkomlig färdighet i att åka rätt fram samt att "klifva öfver" åt båda sidor. Några lekar (t. ex. hök och dufva) kunna lätt ordnas äfven på skridskor, men de förutsätta temligen stor färdighet.

Skidlöpning förekommer icke i nämnvärd grad i mellersta och södra Sverige. I Norrland lär den förekomma mera. T. o. m. flickor skola der

göra ett tidsfördrif deraf; det är all anledning att der uppmuntra den.

13. **Kälkbackåkning** är mera allmänt gängse; äfven der är det åkningen och styrningen, som är det fängslande. Det torde vara skäl i att i en och annan stad, der sådant låter sig göra, hos myndigheterna utverka någon lämplig backe åt skolungdomen.

14. **Bränna** är ett bollspel hvari sex ynglingar gemenligen deltaga. Det tillgår på följande sätt: Två lika skickliga kasta bollträet mellan sig en gång — på somliga ställen tre gånger — och flytta sedan vexelvis händerna öfver hvarandra; den, som får sista taget och förmår hålla bollträet fast mot tre slag af en mössa, stannar ”inne”. De samma två uttaga omvexlande de af de öfrige, som de vilja hafva på sin sida. Derefter utstakas två bon, ett inne- och ett utebo. Uteboet ligger på ungefär så långt afstånd från inneboet, som medellängden af de spelandes lyror. Af utemännen skall en blifva vid inneboet, ”uppgifvare”, en skall stå mellan båda bona, han kallas klockare, och en skall stå vid uteboet. — Utemännen kunna komma in, antingen genom att taga ett visst antal lyror, vanligen tre, eller genom att bränna. — Hvar och en af innemännen har tre slag. Den, som i början uppträdde som väljare, slår först, de andra i den ordning, de blifvit valda. Den, som slår, kan springa till utemål på sitt sista slag, om det är så bra, att han anser sig kunna hinna dit utan att blifva bränd.

Är detta icke möjligt, har han rättighet att invänta ett godt slag af någon medspelare. Han måste i hvarje fall hafva varit i utemål och kommit in igen, till dess hans tur att slå återkommit. Lyckas icke detta, är det uppgifvaren tillåtet att gå ut och bränna honom, han må vara i eller utom bo. Om den, som så blir bränd, kan nog hastigt få fatt i bollen, så att han hinner bränna någon af motsidans män, innan denne kommit i bo, och sedan sjelf hinner in utan att blifva bränd, har han icke allenast räddat sitt spel, utan motspelarne hafva äfven förlorat de lyror, de möjligen tagit före bränningen. Det händer, att den af innemännen, som för tillfället är i utebo, men ämnar sig in, går utom mål innan någon lyra är slagen, uppgifvaren kan då tvinga honom att gå tillbaka genom att i motsatt fall neka att gifva upp.

När utemännen komma in, antingen genom tagna lyror eller bränning, slår den först, som tagit sista lyran eller bränt. Den, som stått i utemål, slår andra i ordningen, så vida han icke enligt föregående regel skall slå först, i hvilket fall uppgifvaren blir den andre. Är klockaren den förste, slår uppgifvaren sist.

15. **Långboll** är det största bollspel, som delvis ännu förekommer på fastlandet. Det spelas något olika i olika trakter. Detta, så väl som det förut beskrifna, spelas med boll och bollträ. Båda spelen förvexlas med hvarandra, och mellan dem förekomma snarlika spel med andra namn såsom

söt och sur, sälta m. fl. Åtta till tio deltagare är det lagom stora antalet, som delas i två lika hälfter. De 2:ne förnämste lekkamraterne spela mot hvarandra, och de utvälja bland hela samlingen en och en vexelvis, så att förmågorna blifva jemt fördelade. Inne och ute bestämmas, genom att de båda hufvudmännen, anförarne, kasta bollträet mellan sig tre gånger, hvarefter de med handtag vexelvis öfver hvarandra efterse, hvem som får sista "taget", han stannar inne med sina män. Sista taget behöfver icke vara fastare, än att det medgifver att föra bollträet tre gånger öfver hufvudet, eller motstår samma prof, som i föregående spel omnämnes. I detta spel förekommer ett mål för inne och ett för ute. Afståndet dem emellan är lyrornas medellängd ungefärligen. Anförarne bestämma platserna för sig och medspelarne. Af utemännen skall en stanna inne som uppgifvare; en skall stå bakom innemål för att passa på de s. k. "baklyrorna", samt i allmänhet vara uppgifvaren behjelplig; en skall stå på lämpligt afstånd mellan målen, hans uppgift är att taga de korta och de låga lyrorna, att bränna samt i allmänhet att verka tillsammans med uppgifvaren; en, i fall det är åtta, men två, i fall det är tio deltagare, skola hafva sina platser bortom utemål, för att passa på de stora och vackra lyrorna. Denna tjenstgöriug är den mest magtpåliggande mellan goda spelare, i synnerhet som lyrorna stundom slås i ganska sneda rigtningar, fordras att under det snabbaste lopp kunna

taga dem. Det är dessutom angeläget, att bollen hastigt kommer in till mål, hvarför dessa män måste vara så väl goda tagare som kastare. Då utemännen hafva bränt någon af innemännen eller tagit tre lyror, komma de in. — Af innemännen börjar anföraren spelet. Uppgifvaren kastar upp (gifver upp) bollen åt honom. Finner han uppgifningen god, så slår han bollen med sitt bollträ. Han har rättighet att slå tre slag, men får springa efter hvilket slag han vill. Lyckas han icke slå någon lyra, hvarpå han tror sig om att hinna ut, innan han blir bränd, så kan han vänta vid innemål och sedan springa, när någon tillräckligt god lyra slås. Hvar och en af innemännen aflöser den ene den andre i den ordning de blifvit valda vid början af spelet. Skulle det inträffa, att innemännen gjort sina slag utan att någon af dem hunnit in igen, är detta en orsak till, att de komma ut.

Vid ombyte mellan inne och ute bör iakttagas, att, om bytet är en följd af tre tagna lyror, den, som tagit sista lyran, behåller bollen till dess alla utemän hunnit till innemål. Den, som tagit sista lyran, slår först, dernäst uppgifvaren, sedan den, som stått i bakmål, och de öfrige i den ordning, de kommit in. — Vid ombyte på grund af bränning, får ingen af den sidan, som bränt, vidröra bollen; utan alla skola söka att komma inom mål så fort som möjligt; men den andra sidans män skola bemöda sig att hastigt få tag i bollen för att bränna någon af motsatta sidans män,

innan alla hunnit inom mål. Lyckas någon deri, så har han räddat de sina, som få komma in och börja leken på nytt igen. I fall utemännen före första bränningen hade tagit några lyror, gå dessa förlorade genom den nu beskrifna återbränningen. Om alla efter en bränning icke skulle våga att springa in, kunna de stanna vid utemål samt springa på den första dertill lämpliga lyra.

Skulle alla utom en af innemännen vara vid utemål, och det är tvifvelaktigt, huruvida de kunna få någon god lyra att springa in på, kunna de, som tro sig om att kunna böja sig undan för bränning, så småningom begifva sig af inåt för att efter en misslyckad bränning springa in i mål eller i motsatt fall försöka återbränna. Detta kallas somligstädes "att fiska". — Mindre skickliga spelare räkna äfven s. k. "halfva lyror", d. ä. när första uppstudsningen tages; eljest räknas endast "hela lyror". Dessa slag af bollspel likna något det engelska spelet "*Rounders*", men i detta gälla icke tagna lyror, endast bränning. Innemännen hafva i detta spel endast ett slag och skola derefter springa omkring en 5-hörning, der hvarje sida kallas bas. Figurens vinklar äro hvilopunkter, hvarest de springande hafva fristad mot bränning. Uppgifvaren kallas "feeder" och har sin plats midt i 5-hörningen. Den, som slår bollen, står i en af dess vinklar, och genom den vinkelspetsen går hemgränsen. — Ur Rounders har i Amerika utvecklat sig ett ganska stor-

artadt spel, som benämnes "*Base-ball*". Amerikanen sätter denna lek lika högt som engelsmannen sätter *cricket.*

Utom de nu anförda lekarna, omnämnas nedanstående såsom ännu i bruk jemte flera andra bland yngre skolungdom.

Hök och Dufva, *Hänga kattor*, *Jägare och hund*, *Rymmare och fasttagare*, *Trekarl* (två slå den tredje), *Katt och Råtta*, *Dunk*, *Bo för Bisen.*

Stockholm den 4 December 1877.

L. M. Törngren.

INNEHÅLL.

